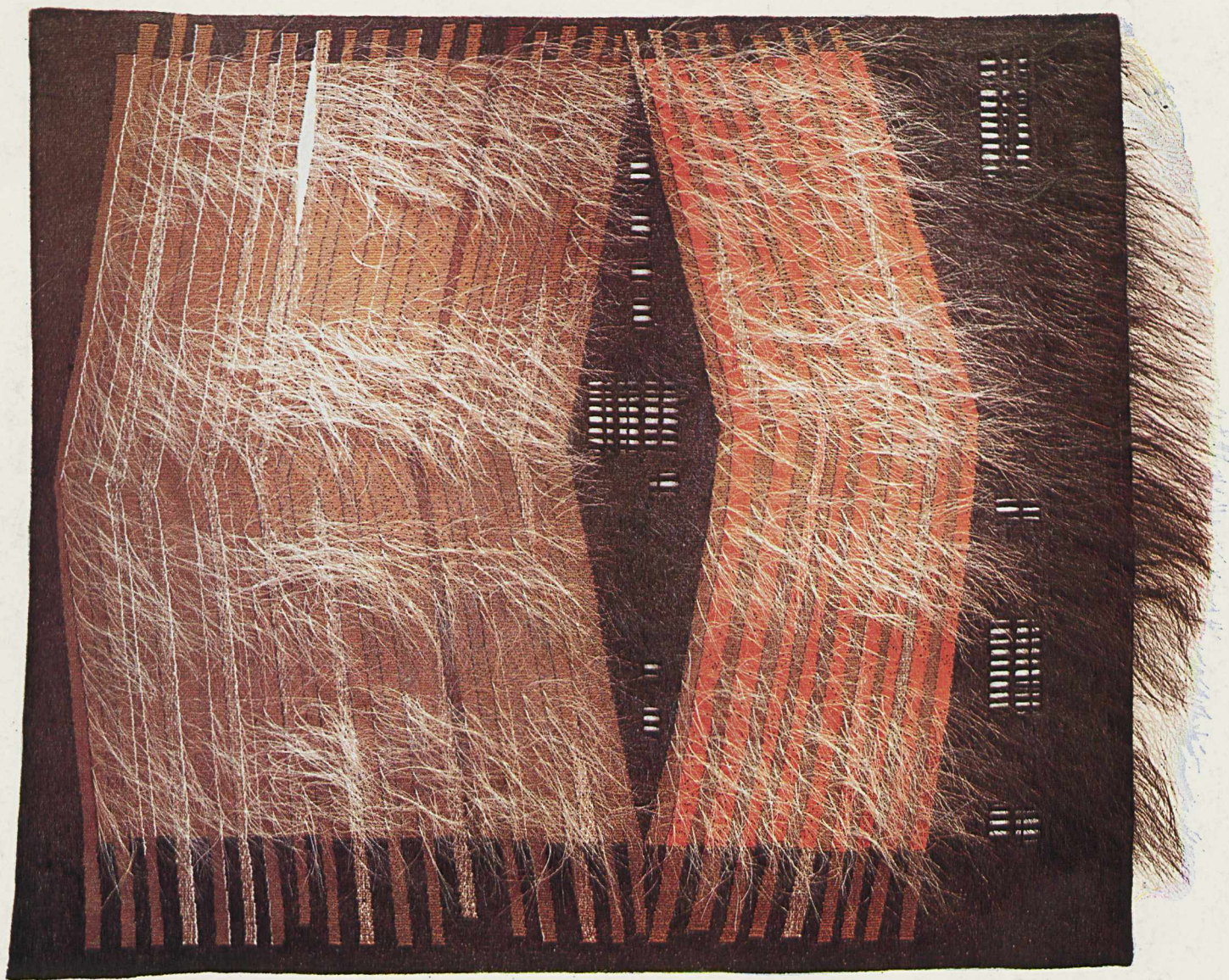

**HUGUR
OG
HÖND**

RIT HEIMILISIÐNAÐARFÉLAGS ÍSLANDS 1970

HANDUNNIR MUNIR

ÚR

SILFRI
JÁRNI
KOPAR
TRÉ
BANDI
LOPA
SKINNI
LEIR

VEFJARGARN

tvistur
hörögarn
kambgarn

ÚTSAUMSGARN

jurtalitað band
Klippans hörögarn
Klippans bómullargarn

LOÐBAND

einspinna og tvinnnað
HÖREFNI og
ULLARJAVI

ÍSLENZKUR HEIMILISIÐNAÐUR

LAUFÁSVEGI 2 . HAFNARSTRÆTI 3

ritnefnd:

Gerður Hjörleifsdóttir
Sólveig Búadóttir
Sigríður Halldórsdóttir
Hólmfríður Árnadóttir
Vigdís Pálsdóttir

myndir:

Gísli Gestsson
Andrés Kolbeinsson
Kristján Magnússon
Leifur Þorsteinsson

útlit og prentun:

Prentsmiðjan Hólar hf.

myndamót:

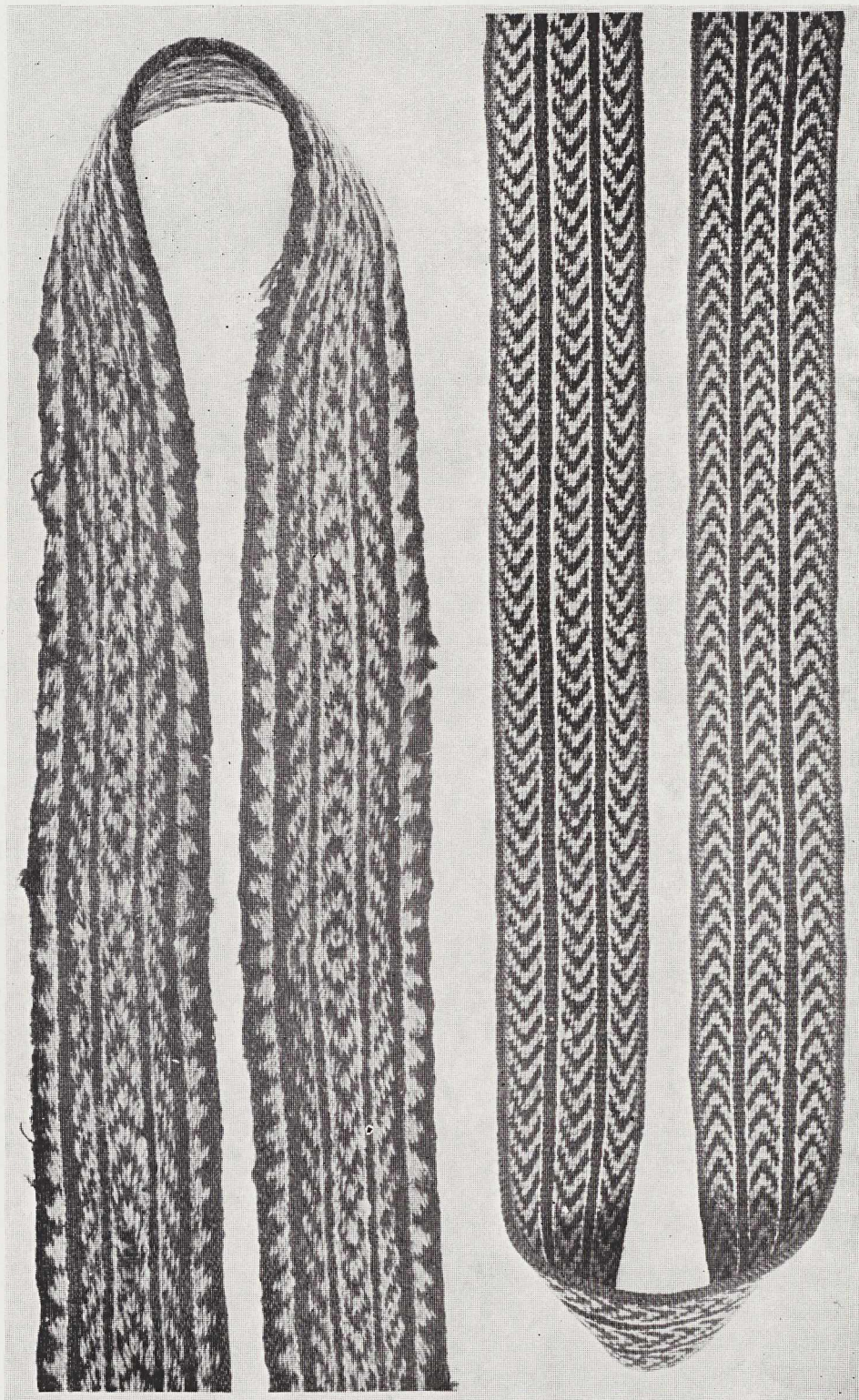
Prentmót hf.

afgreiðslustaður:

Íslenzkur heimilisiðnaður
Laufásvegi 2 - Hafnarstræti 3
Reykjavík

*Forsíðumynd Stormharpan,
listvefnaður eftir
Ásgerði Búadóttur í eigu
Norræna hússins í Reykjavík*

*Gömul spjaldofin bönd
í Þjóðminjasafni*

íslenzkir skór

Það var í mörg horn að líta fyrir húsbændur á íslenzku sveitaheimilunum áður fyrr, þegar öll fót voru unnin heima, ekki eingöngu saumuð, heldur unnin úr því hráefni sem heimilið framleiddi. Flest amboð smíðuð heima, reiðver, gjarðir, tögl, hagldir og hnappeldur heimaunnið og þá mátti ekki gleyma skónum, sem líka voru gerðir á heimilinu. Skógerðin var tímafrek, ef margt var í heimili, því húsbændur þurftu að sjá öllu fólki sínu fyrir skóm.

Þegar fólk réði sig í vist var það tekið fram, að það hefði frítt skæðaskinn. Þá fénu var slátrað á haustin voru gærur teknar frá, sem áttu að fara í skæðaskinn. Og sömu-leiðis, ef stórgripur var felldur, þá var húðin eða háin veruð þannig, að nothæft þótti í skæði. Var reynt að vanda sem mest til allrar skinnaverkunar, því mikið var í húfi að vel tækist, slæmt var að skorta skæðaskinn er á sumarið leið.

Mjög eru mér minnisstæð öll þau umsvif er fylgdu haustverkunum í æsku minni. Þá var fénu flestu slátrað heima og allt hirt sem af skepnunni kom. Stúlkurnar unnu að matargerðinni, en piltarnir kepptust við á kvöldin, þegar útiverkum lauk, að raka gærur, sem ætlaðar voru í skó á heimafolk. Sérstakir hnifar voru notaðir við raksturinn, „gæruhnifar“, og man ég að hver piltur hafði fleiri hnífa við hendina, sem þeir brýndu vel að deginum, svo biti vel á kvöldin. Menn bundu blautt skinn yfir vinstra hnéð,

lögðu svo gærana ofan á og rökuðu alla ull af gærinni. Voru sumir mjög fljótir að þessu, ef bit var gott í hníf-unum. Eins var farið með stórgripaskinn, þau voru rökuð. Þegar búið var að raka gæurnar voru flest skinnin lituð. Þóttu lituð skinn endingarbetri en ólituð. Algengast var að lita úr blásteini, hellulit, sortulyngi eða eir.

Blásteinslitun fór þannig fram, að blásteinn var leystur upp í heitu vatni, lögurinn kældur, skinnið breitt á sléttan bala eða gólf, holdrosan sneri upp og svo var leginum hellt yfir skinnið og jafnað vel, þannig að allt skinnið blotnaði, brotið vandlega saman og sett undir farg í einn til tvo daga. Hellulitur var látinn renna í sjóðandi vatni helzt í tunnu eða kollu. Þegar hann var orðinn kaldur var skinnið sett ofan í og látið liggja í leginum (oft var farg yfir) þar til það var orðið svart. Þá var það dregið upp úr og hengt á prik yfir ílátinu meðan rann af því, svo ekkert færi til spillis. Blásteinn og hellulitur fengust í verzlunum, en sortulitur var heimaþenginn. Einhvern góðan veðurdag að haustinu voru börn og unglingar sendir niður á móta til að rífa sortulyng. Lyngið var soðið og öllu hellt í tunnu eða stamp og skinnin lätin ofan í þegar kalt var orðið í tunnunni, færð upp úr öðru hvoru og látið síga af þeim í tunnuna. Þetta var endurtekið þar til skinnin voru orðin vel svört. — Eirlitun fór þannig fram að smá-eirplötur og stundum naglabútar var bundið sam-

an með vírspotta, látið ofan í keitukollu, sem höfð var í fjósi eða öðru útihúsi. Eirinn látinn liggja í keitunni í nokkra daga og skinnið látið ofan í. Lá það í leginum í nokkra daga og hreyft til öðru hvoru. Eirkipurnar teknar upp úr öðru hvoru, svo safnaðist á þær spanskgræna. Eftir því sem meiri spanskgræna safnaðist á eirinn og leystist upp í leginum, varð liturinn fallegri. —

Þegar skinnin voru búin að hljóta þessa meðferð voru þau oftast spýtt á þil eða vegg. Sum voru strengd yfir prik eða bita og hengd upp í eldhús ólituð þar til þau voru orðin þurr við reykinn í eldhúsinu. Eins var farið með selskinn og stórgripahúðir. Þær voru spýttar, selskinn voru helzt ekki rökuð. Það þótti endingarbetra að hafa hárin, en auðvitað slitnuðu þau fljótt þegar farið var að ganga á skónum. — Einnig þótti kostur við selskinnin að þau hörðnuðu ekki eins og leðrið.

Húsmæðurnar sáu oft um litun skinnanna og úthlutuðu skæðaskinni til heimafólks, en oft voru það líka bændurnir, sem höfðu þann vanda á höndum. — Það þótti lélegur búskapur á bæjum ef skæðaskinn þraut. Gat slíkt verið bagalegt ekki síður en eldiviðar- og heyleysi. Skinn og húðir voru lengi gjaldmiðill með öðrum landaurum.

Nautsleður þótti endingarbezt í skó, enda haft í gangnaskó og handa karlmönnum, sem höfðu mikið göngulag. Kýrhúðir komu næst að endingu, en hrossháin þótti ekki svipað því eins góð. Folaldaskinn og kálfskinn þóttu léleg til skæða, hörðnuðu illilega og voru endingarlítill. Þau skinn voru frekar notuð til annars en í skæðaskinn. Sauðskinnsskór entust oft vel, og þóttu fara bezt á fæti. Spariskór voru ávallt úr sauðskinni og fallegastir voru þeir úr sortulit. — Þegar húðir og skinn voru orðin vel þurr og fullverkuð, voru þau vafin saman, spotta hnýtt utanum og þau sett upp á skemmubita, þar sem ekki var raki, þar til sniðið var úr þeim.

Þegar skinn voru sniðin var það regla að skera hrygg-lengjuna úr skinninu, úr henni fengust beztu skæðin. Ef átti að nota lengjuna í karlmannsskó var hún höfð breiðari en ef átti að sniða kvenskó. Svo var haldið áfram að rista húðina eða skinnið í lengjur þar til ekkert var eftir nema útnárar og skæklar eða hémingar, en svo nefndist fótleggja skinnið — þá voru skæðin sniðin, skækill klipptur af endanum og lengjan lögð tvöföld, þ. e. a. s. í skæðis-lengd, og þannig koll af kalli, þar til lengjan var þrotin. Lítið var um málbönd o. þ. h. á bæjum, fólk notaði þá það sem hendi var næst og það var spönnin — stuttspönn og langspönn. Stuttspönn var kölluð þegar þumalfingur og vísifingur voru teygðir hver á móti öðrum, en langspönn milli þumalfingurs og löngutangar.

Fætarnir voru mjög misjafnir að stærð þá eins og nú, varð því að hafa nákvæmt mál og var þá mæld $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ fingurhæð eða heil fingurhæð í viðbót við spönnina. Mjög algeng stærð á kvenskóm var ein spönn og $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ fingurhæð. Fingurhæð var miðuð við löngutöng, $\frac{1}{3}$ fingurhæð var frá góm og upp að fremsta hnúa, $\frac{1}{2}$ fingurhæð að öðrum hnúa og ein fingurhæð að efsta lið.

Breiddin á skæðunum var oft mæld þannig, að skinnið var lagt tvöfalt eftir lengdinni og því brugðið milli vísifingurs og löngutangar, voru karlmannsskæðin venjulega ein fingurhæð miðað við vísifingur, en kvenskæðin voru mæld fram að fremsta lið á vísifingri. Skinnin voru bleytt ögn áður en sniðið var, en ekki máttu þau blotna um of. Skæðin voru stundum brotin saman og vafin deigum klút og sett undir farg og sléttað þannig úr þeim.

Sauðskinnsskór voru lang algengastir sem spari- og inniskór, leðurskór notaðir meira við útverk. Mjög var það misjafnt hvernig konum tókst að gera skóna; fór það eftir handlagni og smekkvísi eins og öll önnur handavinnna. Saumar voru gerðir á skóna með hörtvinna og þristrendri nál; tásaurmur var saumaður líkt og afturstingur, gegnspar út og inn. Hælsaumurinn var kastaður og klipptur biti úr hælnum svo totan stæði ekki út, varð að vanda vel til saumanna svo skórnir yrðu ekki nasbitnir.

Saumar á leðurskóm voru saumaðir með svokölluðum skósaum, en þá var saumað í brúnirnar á víxl, annars varð saumurinn of fyrirferðarmikill. Ef leðurskæðin voru mjög þykk var skorið undan sem kallað var, en það var að skera úr holdrosumegin, svo saumar og varp yrði þjálla. Þegar búíð var að gera saumana voru skórnir verptir. Í varpið var notaður togþráður eða seymi. Oftast sá ég togþráð notaðan; var hann margfaldur í nálinni eftir því hvað skinnið var þykkt og hver átti að nota skóna. Práðurinn var þræddur í skónál. Skónálarnar voru mjög mismunandi að stærð og þóttu það góðir gripir, ef þær voru vel gerðar. Skónálasmiðir (skónálagoggar) voru í hverri sveit, svo sjaldan var hörgull á góðum nálum.

Byrjað var að verpa skóinn rétt við hælsauminn, skórin hafður úthverfur og stungið frá réttu á röngu, varpið látið hafast örlítið við svo flái kæmist ekki í skóinn. Tásaurmur lagður á miðjan skóinn, og þar sem vik myndaðist var byrjað að draga saman yfir tána, þá voru sporin höfð ögn lengri en á hliðunum. Mikið valt á því að varpið væri vel gert, réði það úrslitum hvernig skórin færi á fæti, Þegar búíð var að verpa, voru endarnir ekki faldir fyrr en búíð var að máta skóinn og laga hann eftir fætinum, sem átti að bera hann.

Þá voru skórnir bryddir. Fallegust var bryddingin úr eltiskinni, en notaðir voru þunnir nárar í bryddingu. Bryddingarnar voru mjóar, oft voru þær eltar til og skafið innan úr holdrosunni, svo bryddingin væri sem liprust í meðförum. Bryddingin var köstuð þétt ofan við varpið, rétta móti réttu. Gæta þurfti þess að lagið á skónum aflagaðist ekki, þegar bryddingin var saumuð við. Þegar búíð var að kasta bryddinguna við var lagt niður við hana með þéttum fallegum sporum. Byrjað var að brydda innanfótar á báðum skónum og bryddingin lögð á misvíxl þegar endað var. Þegar lagt var niður við bryddinguna voru endarnir á varpþræðinum faldir vandlega svo ekki rynni til á varpinu. Á þykka leðurskó var erfitt að koma við bryddingu, var varpið oft látið duga og voru þeir þá verptir með þveng eða seymi, en seymi voru þunnar sinahimnur sem

skornar voru ofan af hrygg stórgripa þegar slátrað var. Þær voru skornar í hæfilega breiðar ræmur, þær skafnar vandlega og teygðar til, dregnar upp á snúru eða mjótt prik og þurrkaðar. Seymið var geymt á þurru og góðum stað þar sem gripið var til þess er á þurfti að halda.

Þvengir hlutu svipaða meðferð, mjó ræma var klippt af útnára, bleytt, teygð og snúin á hné sér þar til hún var mátulega gild í þvenginn. Leðurskór voru líka oft snúraðir og þóttu endast betur vörpin á þeim, en þá var skórinn verptur með togþræði og misjafnlega gílt snæri kastað við varpið með hörtvinna eða finu seglgarni. Gangna- og vetrarskór voru stundum þvengjaðir; þá var þvengur dreginn meðfram varpinu og eitt til tvö ristarbönd lögð yfir ristina. Endarnir á þvengnum voru það langir, að hægt var að hnýta þá saman utan um mjóalegginn. Þetta var gert til þess að að halda skónum betur að fætinum svo snjór og sandur færi síður ofan í skóinn.

Allar afklippur af skinnnum og skæklar var notað í bæt-ur á skó. Á æskuheimili mínu var skápur undir borði í bæjardyrnum þar sem aflóga skór voru geymdir ásamt skóbótum, sem oft voru þræddar upp á spotta, svo hægar væri að velja bót undir götuga skó. Margir af þessum skóm voru nothæfir sem utanyfirskór í fjós og fjárhús til að hlífa betri skónum. Engum skó var fleygt fyrr en notað-ur voru bætur úr honum til hins ýtrasta; aðeins vörpin, eftir, þau voru ónothæf.

Þá má minnst á skinnsokkana. Þeir voru sniðnir úr lipru sauðskinni (lambskinni) og náðu upp undir hné. Efst var dreginn þvengur í sokkinn til að draga hann saman og bundið neðan við hnéð, svo voru menn í leðurskóm utanyfir skinnsokkunum. Gripið var til skinnsokkana þegar farið var í göngur og eins að vetrinum þegar miklar bleytur voru. Skinnsokkarnir vildu harðna illilega; voru þeir á milli þess sem þeir voru notaðir troðnir út með heyi svo lagið héldist og hengdir til þerris upp á skemmu-bitu.

Það var mikið verk og vandasamt að gera skó á allt heimafólk svo að þeir entust vel, yrðu hvorki lappaðir, nasbitnir eða varpslitnir. Fyrirhyggjusamar húsmæður létu gera skó að vetrinum, svo minni frátafir yrðu yfir annatímann að sumrinu. Sá síður tíðkaðist að stúlkurnar á bænum höfðu sinn þjónustumann. Þurftu þær að annast

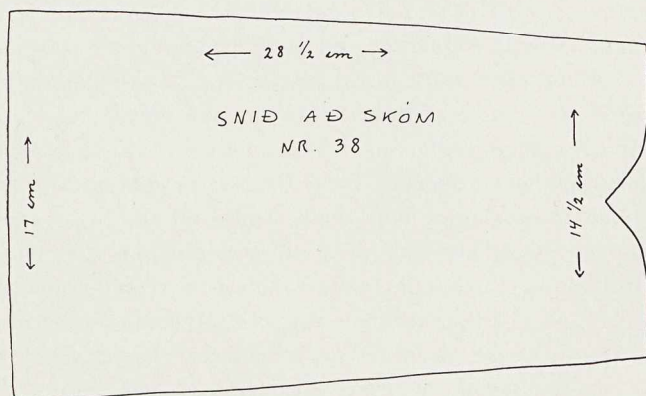
plögg hans, þvott á fótum og gera við það sem aflaga fór. Ef þjónustumaður var hagar í höndum, kom það fyrir að hann gaf þjónustu sinni fallegt nálhús og þótti það góður gripur. Í því voru nálarnar á vísu stað og hægt að grípa til þeirra hvenær sem með þurfti. Geymdu þær nál-húsin sín eins og hverja aðra dýrgrip. Nálaprillur voru líka notaðar. Var sniðin og saumuð einlit pjatla utan um fjöðurstafi (álftafjaðrir) og stangað á milli stafanna. Lok svipað vasaloki, var haft á svo ekki rynni út úr prillunni. Var þá saumuð rós eða fangamark í lokið. Hneppsla var saumuð neðst á lokið og hneppt á fallegan hnapp niður á prilluna.

Mjög var misjafnt hve marga skó hver maður þurfti yfir árið. Sumir voru skóníðingar (skóböðlar, skóþrælar) og þar fram efir götunum. Aðrir voru léttstígari, skældu ekki skóna og hirtu þá vel. Í kringum 1920 vissi ég til þess að vorstúlka kom að stórbýli Norðanlands. Daginn sem hún kom voru henni fengin tvenn skæði, sauðskinnsskæði og leðurskæði. Átti hún að gera sér skóna um daginn og þeir áttu að endast meðan vorverk stóðu yfir; leðurskórarnir við útivinnu, en sauðskinnsskórarnir inni við. Ef skipt var um vist, var skónum skilað til húsfreyju, væru þeir ekki orðnir því lélegri.

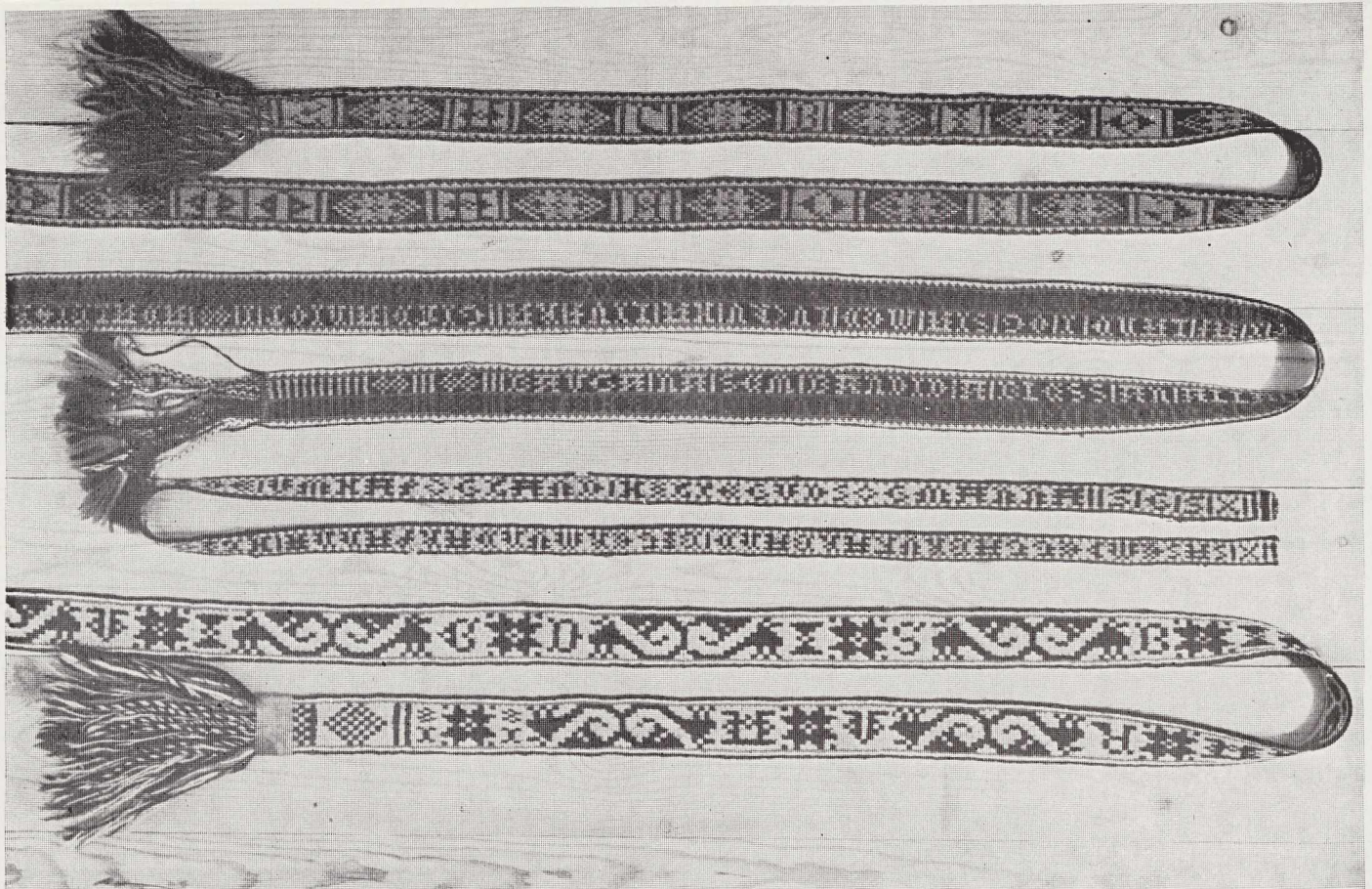
Ekki voru allar stúlkur jafn fljótar að gera skó; það þótti gott ef þær gerðu sauðskinnsskó á einni klukkustund. En leðurskó voru erfiðari viðfangs; tók það lengri tíma að ljúka við þá, einkum ef þeir voru snúraðir. Nú eru þessi vinnubrögð döttin úr sögunni, einstaka kona kann enn til þessara verka, en íslenzku skórarnir eru ekki lengur notaðir. Nú ræður tízkan fótubúnaði fólks.

Íslenzku skórarnir voru notaðir í aldiraðir. Þó segja megir að þeir væru ekki alltaf sem hentugastir, þá skyldu þeir fótum okkar Íslendinga allt fram á fjórða tug þessarar aldar, en þá tók gúmmískófatnaðurinn við og svo breyttist skótízkan koll af kolli. Nú er sjálfsgat milljónum eytt í gjald-eyri fyrir innfluttum skóm, sem þekktist ekki fyrir rúmum 30 árum. Bót er þó í máli, að innlend skógerð er komin talsvert á rekspöl, er óskandi að hún færist svo í aukana, að lítið verði flutt inn af erlendum skófatnaði, að Íslend-ingar geti nú aftur séð sér fyrir nægilegum skóm.

Hulda Á. Stefánsdóttir.

Þegar sníða skal sauðskinns- eða leðurskó, er skinnið rist niður í lengjur, u.þ.b. 14–18 cm breiðar. Fyrst er hrygglangjan skorin, er hún þykkust og bezt til slits, og svo eru jafnbreiðar lengjur skornar sitt hvoru megin til hliðar við hrygglangjuna, ein eða fleiri eftir því hve skinnið er stórt. Því næst eru lengjurnar skornar í sundur í mátulega löng skæði. — Meðal kvenskór eru um 27 cm á lengd, er svarar til nr. 38 í skóstærð. — Annars er bezt að mæla fótinn sem skórarnir eiga að hlífa. Skæðið á að vera jafnlangt og fóturinn, en gera þarf ráð fyrir saumum, svo sem 1–1,5 cm. Ef um karlmannaskó er að ræða, þurfa þeir að vera dýpri, u.þ.b. 18 cm, og eru þá lengjurnar skornar það breiðar. Skæklarnir og það sem afgangur varð af skinninu var notað í bætur, eða barnaskó, ef hægt var að ná þeim.

spjaldvefnaður á Íslandi

„Þá var spjaldvefnaðurinn. Hann var ofinn í lausu lofti og voru mörg pappa- eða tréspjöld, sem skilið gerðu. Hann var ætíð tvíofinn með tveim litum og var ætíð sinn liturinn á hvorri hlið. Konur spjaldófu mikið af axlaböndum, stytuböndum, sokkaböndum o. fl., og var oft letur eða stafir í spjaldvefnum. Allt var þetta letur gert eftir krosssaumsspori. Nú er allt þetta forna listbragð kvenna horfið og týnt að mestu, og er illt til að vita.“ Þannig farast séra Jónasi Jónassyni orð um spjaldvefnaðinn í Íslenzkum Þjóðháttum. Þetta er skrifað fyrir meir en hálfri öld (J. J. and- aðist 1918), svo að ekki er að undra þó nútímafólk álíti spjaldvefnað á Íslandi týndan og tröllum gefinn. Þó fór svo, að Halldóra Bjarnadóttir, fyrrum heimilisiðnaðar- ráðunautur, hafði upp á konu einni, Elínborgu Magnúsdóttur, sem numið hafði spjaldvefnað á æskuárum sínum norður í Strandasýslu. Nokkrar konur í H. Í. fengu Elínborgu til að sýna sér spjaldvefnað og er vinnulýsing sú, sem fylgir hér á eftir að mestu byggð á þeirri kennslu- stund. Einnig skal þeim, sem vilja kynna sér tvöfaldan spjaldvefnað bent á að lesa grein þá um spjaldvefnað, sem birtist í Hugur og hönd 1968. Lýsing á uppsetningu og öðrum undirbúningi vefsins, sem þar er, á einnig við hér. Ef oddamunstur er í jöðrum tvöfalds spjaldvefnaðar, er það einnig búið til eftir sömu reglum og þar er lýst.

Eins og áður er getið, voru spjaldofin bönd til ýmissa

nota. Auk axlabanda og stytubanda voru gjarðir, beizlis- taumar, hnakkbönd, söðulbönd, sessubönd o. fl. spjaldofin. Á þessu sést, að bönd í reiðtygjum hafa gjarnan verið spjaldofin, enda afar sterk.

Gömlu leturböndin bera flest nokkur sameiginleg ein- kenni. Miðjan, tvíofni hlutinn, er ævinlega tvílit, dekkri liturinn mjög oft svartur. Í jöðrum eru tveir, þrír eða fjór- ir litir og mynda þeir annað hvort langrendur eða smágerð oddamunstur í 3—7 spjöldum hvoru megin. Í yztu spjöld- unum, oft einu hvoru megin, er nær undantekningarlaust dekkri liturinn úr miðjunni. Sá sami er einnig notaður sem ívaf. Yfirleitt er dregið inn í öll spjöldin frá sömu hlið. Þá er, eins og segir í Ísl. Þjóðháttum, öfið eftir „kross- saumsspori“. Langalgengast virðist, að 2 spjöld hafi verið í spori, þó voru þau stundum 3, auk jaðarsspjaldanna. Spjaldafjöldann má finna, með því að telja gárana yfir þvert bandið. Þó eru þeir ógreinilegri í tvíofnum böndum en hinum. Bönd í Þjóðminjasafni hafa verið ofin í 16—42 spjöldum, af þeim eru flest ofin í um 30 spjöldum. Odda- munstur virðast hafa verið ofin í fleiri spjöldum en letur- bönd, eða 40—42, þau, sem til eru í Þjóðminjasafni. Er það mjög eðlilegt, þar sem mun vandaminnna og fljótlegra er að vefa þau, sjá mynd á bls. 3.

Efnið er að jafnaði tvíannaður togþráður. Munstrið er mjög oft reitað niður, sjaldnar samhangandi bekkir. Átta-

blaða rós er algeng, einnig fugla- og dýramyndir. Letrið er ýmist 5 eða 7 spora, oft felld inn í munsturreitina. Sjá mynd af gömlum böndum á bls. 7.

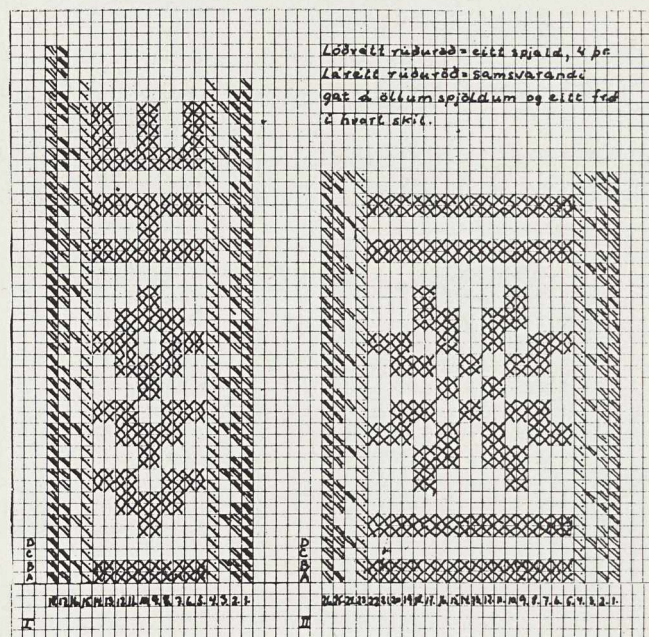
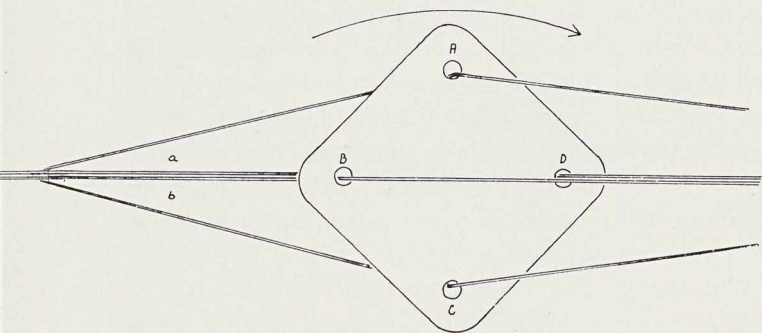
Böndin eru misbreið, flest 1,5—3,5 cm. Spjaldafjöldinn og grófleiki þráðarins ráða mestu um breidd bandsins.

Þá skal gerð nánari grein fyrir í hverju aðferðin við að vefa hin margvíslegu tvíofnu munstur, er fólgin. Eins og áður er getið, eru tveir litir í hverju spjaldi á miðju, tveir þræðir dökkir og tveir ljósir. Dregið er eins inn í öll spjöldin, t. d. dökkur í A og B og ljós í C og D. Spjöldunum er svo staflað þannig, að eins merkt göt standast á. Þegar búið er að draga í öll spjöldin, bæði í jaðra og miðju, þarf að jafna þræðina og hnýta þá saman fyrir framan spjöldin. Bundið er utan um spjöldin á meðan, svo að þau ruglist ekki.

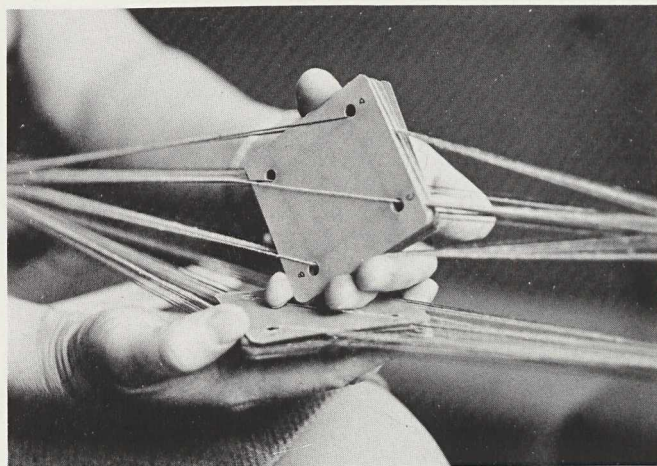
Tvöfaldan spjaldvefnað þarf að slá mjög fast og er nauðsynlegt að hafa til þess áhald, skeið. Á minjasöfnunum að Reykjum í Hrútafirði og á Ísafirði eru til gamlar spjaldvefjarskeiðar úr hvalbeini. Þær eru um 25—30 cm langar með handföngum, breiddin um 3—4 cm, þykktin varla meiri en $\frac{1}{2}$ cm, en brúnirnar þynntar. Ef til vill hefur ívafið verið undið á handföngin. Í Þjóðminjasafni er til gamall uppsættur spjaldvefur. Þar hefur ívafið verið undið á smá tréstaut, um 7 cm langan. Óvíst er, hvernig venja var að ganga frá ívafinu, en einfaldasta aðferðin er að vinda það í hönk, og er það gert hér. Í stað spjaldvefjarskeiðar má t. d. notast við reglustiku.

Þegar slangan hefur verið fest, annars vegar við mitti vefarans og hins vegar við ofn, hurðarhún eða annað fast, má byrja að vefa. Þræðina þarf að spana mjög vel, svo að spjöldin krækist ekki hvert í annars þræði. Spjöldunum er nú stillt þannig, að tvö skil myndist. Það verður, ef eitt hornið vísar niður, sjá 1. mynd, B hugsast næst vefaranum. Skilin eru merkt a og b. Ívafinu er nú brugðið gegnum efra skilið a og til baka gegnum b. Sé nú öllum spjöldunum snúið áfram í sömu átt og örin á 1. m. vísar og ívafi alltaf brugðið í skilin eftir $\frac{1}{4}$ snúning, kemur jaðarmunstrið eins og það á að vera bandið á enda, en á miðju myndast þverrendur, vegna þess, að dökkir þræðir í A og B liggja ofan á 1. og 2. fyrirdragi í efra skili, ljósir þræðir í C og D ofan á 3. og 4., sjá 2. mynd. Á ranghverfu eru litir gagnstæðir. En nú skal ofið á miðþræðina eftir „krosssaumsspori“ á 2. mynd I. Í hvorum jaðri eru 4

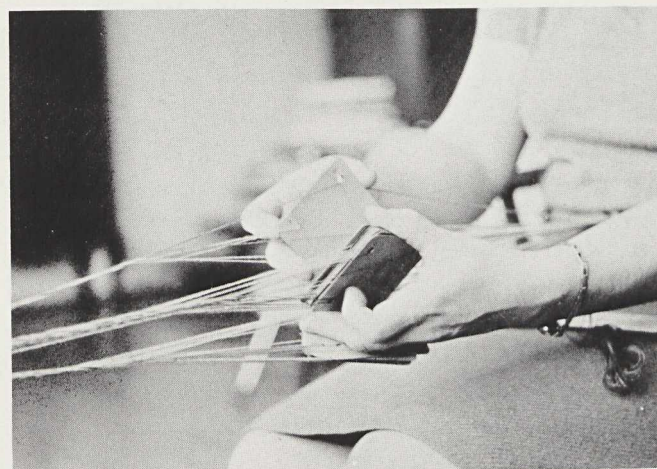
1. mynd.

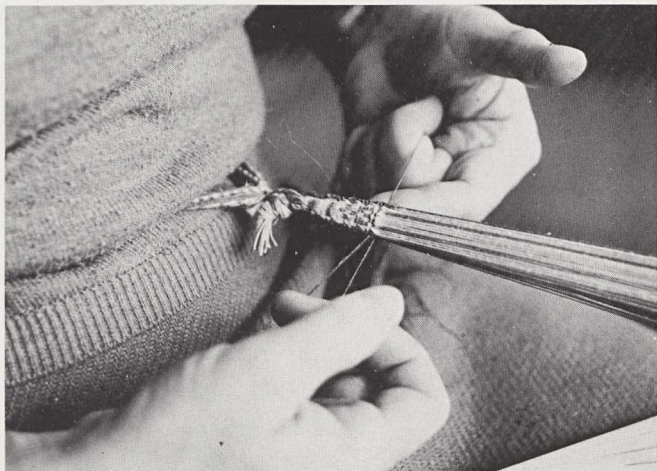
2. mynd

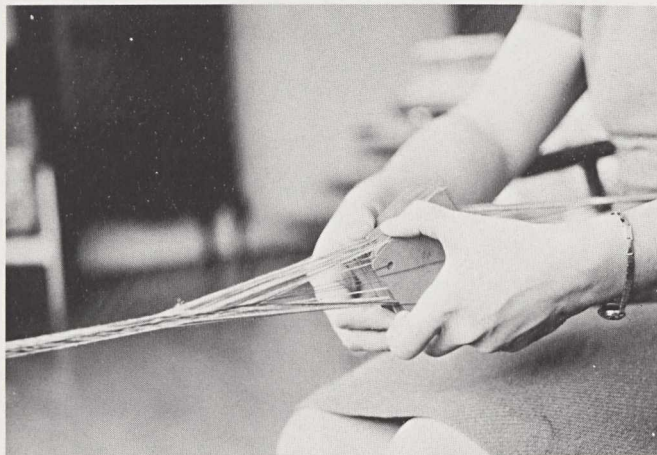
3. mynd.

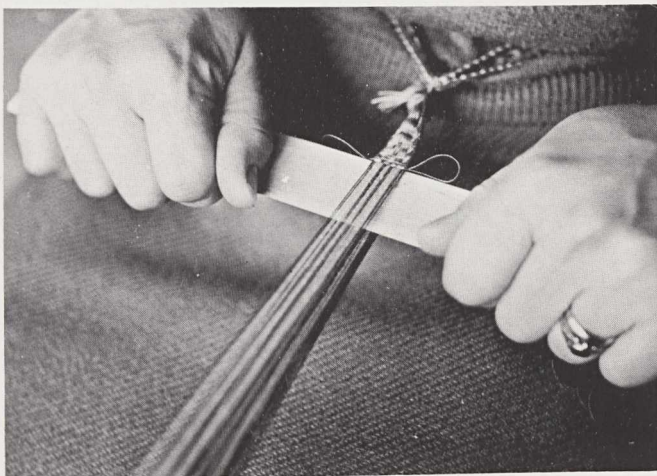
4. mynd.

5. mynd.

6. mynd.

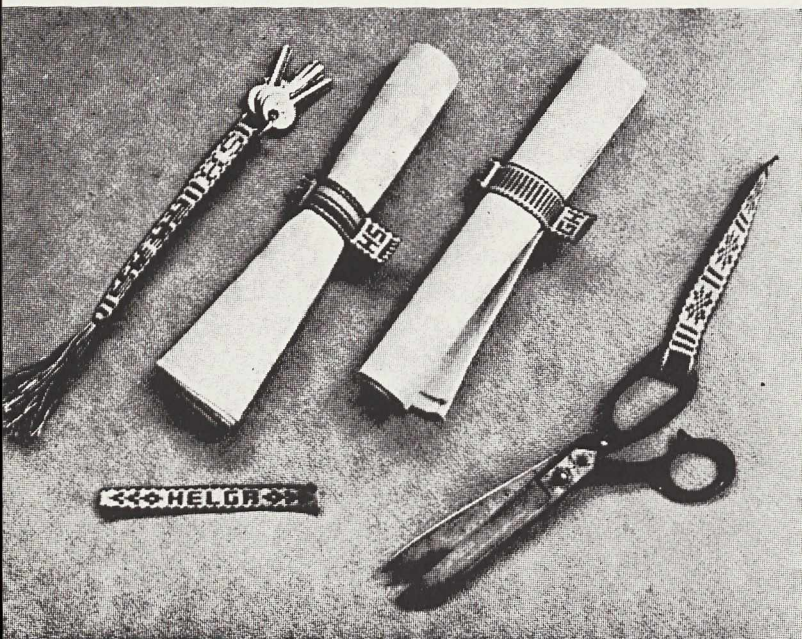

7. mynd.

spjöld. Í miðju eru 10 spjöld eða 5 spor, 2 spjöld fyrir hvert. Fyrstu fjórar láréttar rúðuráðir sýna eina umferð í jaðarsmunstri og þverrendur þær, sem myndast, þegar öllum spjöldum hefur verið snúið heilan hring. Þegar þeim hefur verið snúið eftir síðasta fyrirdragðið, eru dökku þræðirnir uppi. Fyrir næstu tvö fyrirdrög á 3. spor að vera dökkt, má það því standa óhreyft, en 1. 2. 4. og 5 spor eiga að vera ljós. Spjöldum þessara spora þarf því að snúa þannig, að ljósu þræðirnir komi í efra skilið og standist á við dökku þræðina í 3. spori. Þetta er gert þannig: Jaðarspjöldin hægra megin eru lögð flöt undir vinstri handarjaðar með vinstri hlið upp, 3. mynd. Þá eru spjöld 1. og 2. spors, þ. e. næstu fjögur spjöld, tekin í hægri hendi, sjá 4. mynd, og þeim snúið í *hálfring til baka* í öfuga átt við ör- á 1. mynd. Koma þá ljósu þræðirnir í hornið næst vefaranum og efsta hornið og standast á við dökku þræðina í 3. spori, þegar þau eru aftur lögð að spjöldum í vinstri hendi. Jaðarsspjöld eru einnig tekin undan handarjaðrinum og sett á sinn stað. Þá er talið að 4. spori og öll spjöld hægra megin við það lögð undir handarjaðar, síðan er spjöldum 4. 5. spors snúið hálfring til baka, öll spjöld lögð hlið við hlið. Nú hefur litum verið raðað samkvæmt munstrinu. Þá má bregða ívafinu í skilin, en áður en það er gert, getur verið gott að „hreinsa“ skilin með því að bregða fingri inn í þau við spjöldin og færa að bandinu. Um leið og ívafinu er brugðið í er það látið mynda lykkjur út úr jöðrunum beggja megin, 5. mynd. Með því móti er auðveldara að gæta jaðrana. Næst er öllum spjöldunum snúið samtímis $\frac{1}{4}$ úr hring í þá átt, sem örin vísar. Bezt er að nota báðar hendur til þess, 6. mynd. Sami litur kemur aftur upp í hverju spori, hornið, sem næst var vefaranum er nú efst. Nú er skeiðin tekin í notkun og slegið fast og ákveðið í bæði skilin, 7. mynd. Þá eru ívafslykkjurnar dregnar að jöðrunum, ívafi aftur brugðið í skilin, öllum spjöldunum snúið $\frac{1}{4}$ úr hring í sömu átt og áður, slegið og lykkjur dregnar að jöðrum. Nú liggur sami litur ofan á þessum tveim fyrirdrögum, sem komin eru og er það látið vera eitt spor á hæðina. Litum er nú raðað fyrir næsta spor. Ævinlega, eftir að spjöldum hefur verið snúið eftir seinna fyrirdrag í spori, koma upp gagnstæðir litir. Núna eru því dökku þræðirnir uppi í 1. 2. 4. og 5. spori, en ljósu þræðirnir í 3. Næst á 1. og 5. spor að vera ljóst, en 2. 3. og 4. dökkt. Dökku þræðirnir eru uppi í 2. og 4. spori, svo að þau standa óhreyfð. Spjöldum 1. 3. og 5. spors þarf að snúa hálfring til baka á sama hátt og áður er lýst. Þegar því er lokið, er ívafinu smeygt í skilin, öllum spjöldum snúið, vefurinn sleginn o. s. frv.

Tvíofin bönd með oddamunstri eru munstruð og ofin á sam hátt og einfaldi spjaldvefnaðurinn, að því undanskildu að ívafinu er brugðið í tvö skil eftir hvern $\frac{1}{4}$ snúning í staðinn fyrir eitt. Munstrið verður raunverulega hið sama, hvort sem ofið er í einfalt eða tvöfalt skil, en tvíofna bandið verður heldur þykkara, ívafið leggst þéttar og áferðin er sléttari, sjá mynd bls. 3.

Ýmis tilbrigði má gera með spjöldunum. Ef þeim er

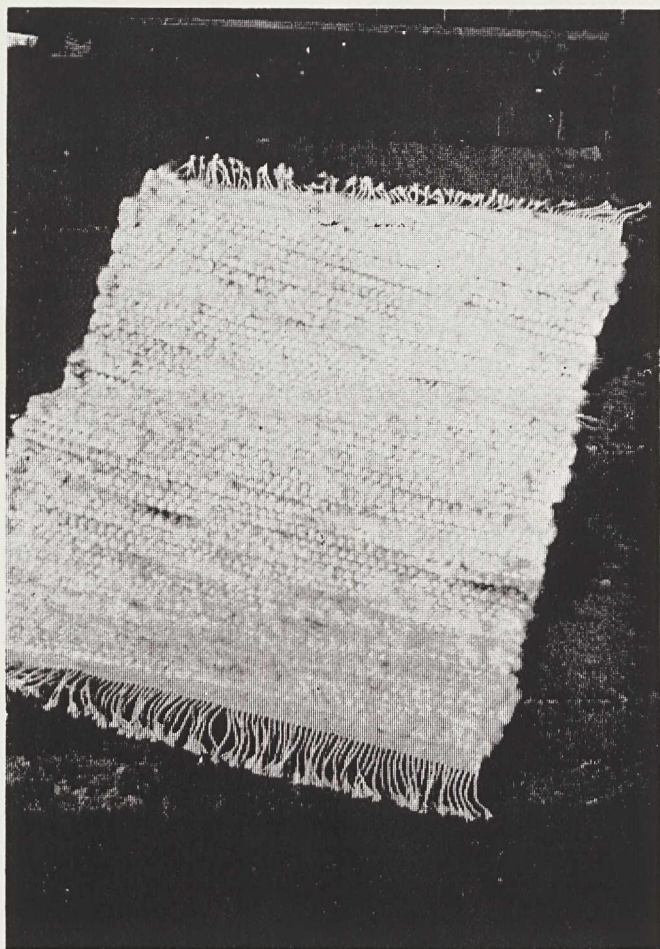

t. d. snúið $\frac{1}{4}$ úr hring fram og tilbaka og ívafi brugðið í tvö skil, fyrst í efra svo í neðra, myndast sívalningur, hol-
lindi. Ef þannig er snúið og ofið með tveim ívafshönkum,
einni í hvort skil, myndast tvö aðskilin bönd. Bindingin er
einskefta. Þannig eru munnþurrkuhringirnir á 8. mynd
ofnir. Til endanna eru einskeftuböndin tengd saman í eitt
band með tvöföldum spjaldvefnaði, oddaaðferðinni öðr-
um megin, en leturgerð hinum megin. Bandinu á skærun-
um er einnig skipt á þennan hátt í tvö einskeftubönd, sem
síðan eru saumuð saman í annað augað. Tvinnaður hör-
þráður er í öllum böndunum á 8. mynd.

Tvöfaldur spjaldvefnaður er óneitanlega heldur seinleg
vinna, sem krefst nokkurrar umhugsunar og vandvirkni.
Fjöldi varðveittra banda bendir þó til, að þetta hafi verið
útbreidd kunnátt meðal íslenskra kvenna, kunnátt sem
erftzt hefur í landinu frá manni til manns allt frá landnáms-
tíð fram á þennan dag. Þer okkur ekki skylda til að varð-
veita svo merkan menningararf?

S. H.

ofin gólfmotta úr gæruskinni

Vend: Brekánsbotn með munsturskili fyrir skinnræmur.

Uppistaða: Hvítt bómullarnetagarn.

Ívaf: Hvítt teppaband og um 1 cm breiðar skinnræmur.

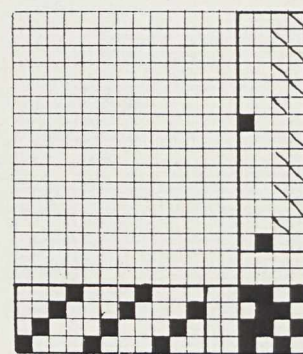
Skeið: 30/10, 1 þr. í haf., 1 þr. í tönn, í jöðrum 2 þr. í
haf. og tönn.

Breidd í skeið: 70 cm.

Þráðafjöldi: 213 (Ræmurnar vefast utan um jaðarsþræð-
ina, ef þráðafjöldi stendur á stöku).

Ræmurnar eru skornar úr gæruskinni eða gæruskinnsaf-
klippum frá Sláturfélagi Suðurlands og saumaðar saman.
Í byrjun og enda er ofin 3—4 cm breið brekánsrönd á 1.
og 2. skammeli. Þá er ofið til skiptis eitt ræmufyrirdrag og
6—8 brekánsfyrirdrög. Fyrir ræmufyrirdrög er stigið til
skiptis á 3. og 4. skammel, sjá stigmunstur. Gefa þarf vel
upp í, bæði band og ræmur og slá mjög vel. Kögur er
snúið úr uppistöðuþráðum og teppabandi, sem fyrst er
hnýtt inn í.

S. H.

Efni: Hespulopi, sauðsvartur, hvítur, appelsínugulur og 4 gráir litir. Gróf heklunál.

Værðarvoðin, sem er heklud með fastahekli, er saumuð saman úr 35 ferhyrnum stykkjum. Stærð hvers fernings er 23×23 cm.

I	H	S	I	III
III	R	I	R	II
S	H	III	S	III
I	H	II	H	S
R	I	III	S	II
H	IV	S	H	R
S	II	R	I	S

S = sauðsvart II = milligrátt
H = hvítt III = grátt
R = appelsínugult IV = dökkgrátt
I = ljósgrátt

V. B.

værðarvoðir

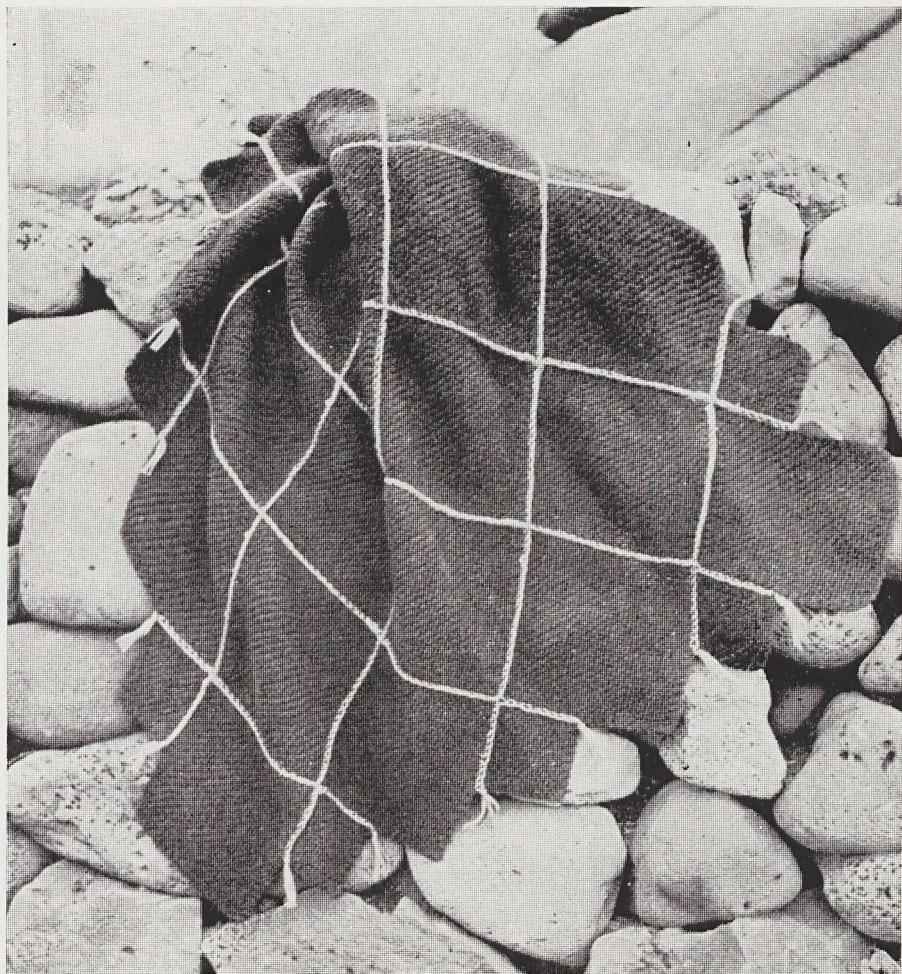
Efni: 12 hespur af lopa frá ullarverksm. Framtíðin.

Teppið er prjónað í tígum á 2 prjóna nr. 5. Fitjið upp 3 l. Prjónið garðapryjón. Aukið er út í næst síðustu l. í hverri umf þar til 40 l. eru á pr. Þá er tekið úr í enda umf, 3. og 2. síðasta l. prj saman, þannig áfram þar til 3 l. eru á prjóninum, þá er felld af. Tígullinn mælist 30 cm milli odda á báða vegu. Í þessu teppi eru 39 stórir tíglar og 16 litlir. Í þeim litlu eru lykkjurnar 20 þar sem tígullinn er breiðastur.

Allir tíglar snúi eins í teppinu. Tíglarnir eru lagðir saman ranga mót röngu og heklaðir saman með fastahekli. Notuð heklunál nr. 4 og heklað með tveim ólíkum bláum litum af kambgarni frá Gefjun. Þar sem heklið endar, er bláa garnið látið mynda smá skúf með því að hekla síðast eina langa loftlykkju (ca 6 cm), klippa garnendann jafnlangan og hnýta upp á allt saman. Jafna síðan skúfinn.

V. P.

HUGUR OG HÖND

lopajakki

Efni: Hespulopi; 9 hespur gráar, 1 hespa sauðsvört, $\frac{1}{2}$ hespa hvít.

Prjónar: Hringpr nr. 4 og $4\frac{1}{2}$, sokkapr nr. 4 og $4\frac{1}{2}$, heklunál nr. $3\frac{1}{2}$.

Bensla: Lopinn er prj tvöfaldur. 19 umf með 14 l. mynda þá ferning með 10 cm hlið.

Bolur: 140 l. eru fitjaðar fremur laust upp á hringpr nr. 4 og prj 1 sl, 1 br, 3 cm. Prj er áfram 8 cm sl á hringpr nr. $4\frac{1}{2}$ og aukið út 4 l. með jöfnu bili í fyrstu umf. Næst er ákveðin miðja peysunnar að framan. Þá eru prj 10 sl og 15 l. 1 br, 1 sl (fyrir vasa). Þegar 25 l. eru eftir að miðju, eru aftur prj 15 l. 1 br, 1 sl og síðan 10 sl. Þannig eru prj $2\frac{1}{2}$ cm, og þá eru br l. felldar af. Næst eru vasarnir prj á tvo pr 15 l. sl $10\frac{1}{2}$ cm. Þá eru l. vasanna prj sl upp á hringpr í stað þeirra, sem felldar voru af. Nú er prj áfram, unz búið er að prj 18 cm alls. Þá er aukið 1 l. út á hvorri hlið og aftur á sama stað, þegar alls er búið að prj 32 cm. Upp að handvegi eru 45 cm. 6 l. eru felldar af hvorum megin undir handvegi þannig, að 73 l. verði á baki, en 63 að framan.

Ermi: 32 l. eru fitjaðar fremur laust upp á sokkapr nr. 4 og prj 1 sl, 1 br 5 cm. Prj er áfram sl á sokkapr nr. $4\frac{1}{2}$ og aukið út 8 l. með jöfnu bili í fyrstu umf. Eftir þetta er aukið út í áttundu hverri umf einni l. í byrjun fyrsta pr og annarri í lok þess fjórða, unz 62 l. eru alls á pr. Þá eru felldar af síðustu 3 l. á fjórða pr og 3 fyrstu á fyrsta pr.

Herðar: Lykkjurnar á ermum eru nú prj upp á hringpr á þeim stöðum, sem búið var að afmarka handveginn. Merki með mislitu bandi er sett þar, sem ermi og bolur mætast. Á þessum fjórum stöðum er nú tekið úr annarri hverri umf þannig, að 2 l. eru teknar saman, þegar 2 l. eru eftir að merkinu. Þá er næsta l.

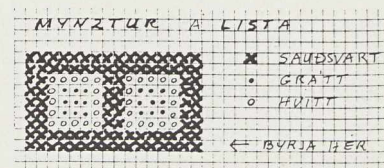

tekin óprj, síðan prj 1 l. og sú óprj felld yfir. Þannig fækkar 8 l. á pr í annarri hverri umf. Nú er haldið áfram að prj, unz 40 l. eru eftir. Þá er felld af. Færa má l. yfir á sokkapr, þegar henta þykir.

Listi: Á miðjum bol að framan eru saumaðir tveir saumar í saumavél með einnar lykkju bili (sikk-sakk), og peysan klippt sundur milli saumanna. Síðan eru hvössustu hornin við hálsmálið klippt af og gengið frá sárinu í saumavél. Listinn er heklaður með fasta hekli úr einföldum hespulopa. Fyrsta umf er með sama lit og peysan. Byrjað er að hekla allar umf neðst til hægri og endað neðst til vinstri. Á hvorum boðangi eiga að vera 90 l. og 48 í háls máli. Listinn er

heklaður með þrem litum samkvæmt mynzurteikningu (fastahekl). Þegar heklað er með tveim litum eða fleiri í sömu umf, eru þeir þræðir, sem ekki eru notaðir, látnir fylgja fyrri umf og hekl að yfir þá. Í byrjun hverrar umf er aukið út einni l. og einni l. sleppt í lok hennar. Þar sem boðangur mætir háls máli, er tveim l. aukið út í hverri umf. Að lokum er rennilásinn saumaður í.

M. J. L.

Haustið 1969 efndi Gefjun og Íslenzkur heimilisiðnaður til samkeppni um ullarvörur. Hér og á næstu síðum eru þrjú sýnishorn af þrjónuðum munum úr samkeppninni.

prjónað herðasjal

Efni: ca 150 gr ísl. eingirni frá Gefjun.

Fitjaðar upp 133 lykkjur, mjög laust, á prjóna nr. 3½.

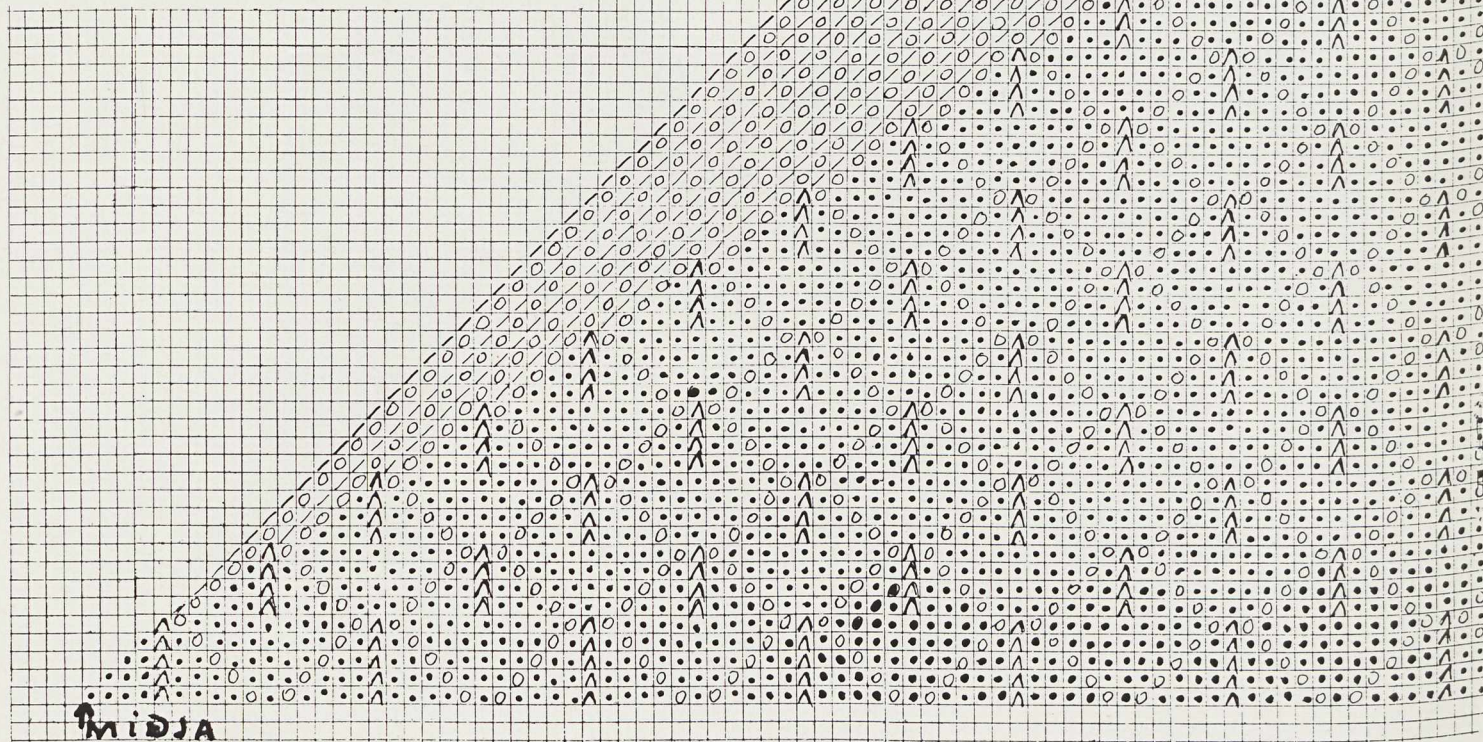
Mynstur: Fyrsta umf: 2 sl 2 teknar saman, br u pr, 1 sl * 2 teknar sm, 1 sl 2 teknar sm, 7 sl br. u pr, 2 sl br u pr, 2 sl br u pr, 2 sl br u pr, 7 sl 2 teknar sm, 1 sl 2 teknar sm, 1 sl *. Endurtakið frá * til * 4 sinnum, br u pr, 2 teknar sm, 2 sl.

Allar umf frá ranghverfu eru br nema 3 fyrstu og 3 síðustu l., sem prj eru sl. Allar sl umf eru prj eins og í 1. umf.

Það er ekki felld af, heldur eru lykkjurnar heklaðar af prjónunum þannig. Byrjað á að draga bandið gegnum 3 lykkjur, síðan eru heklaðar 9 loftlykkjur. Þetta er endurtekið út prjóninn, heklað fyrir hinn endann.

Síðan er sjalið þvegið gætilega, strekkt út með títuprjónum, t. d. á texplötu og látið þorna.

Hildur Hjaltadóttir.

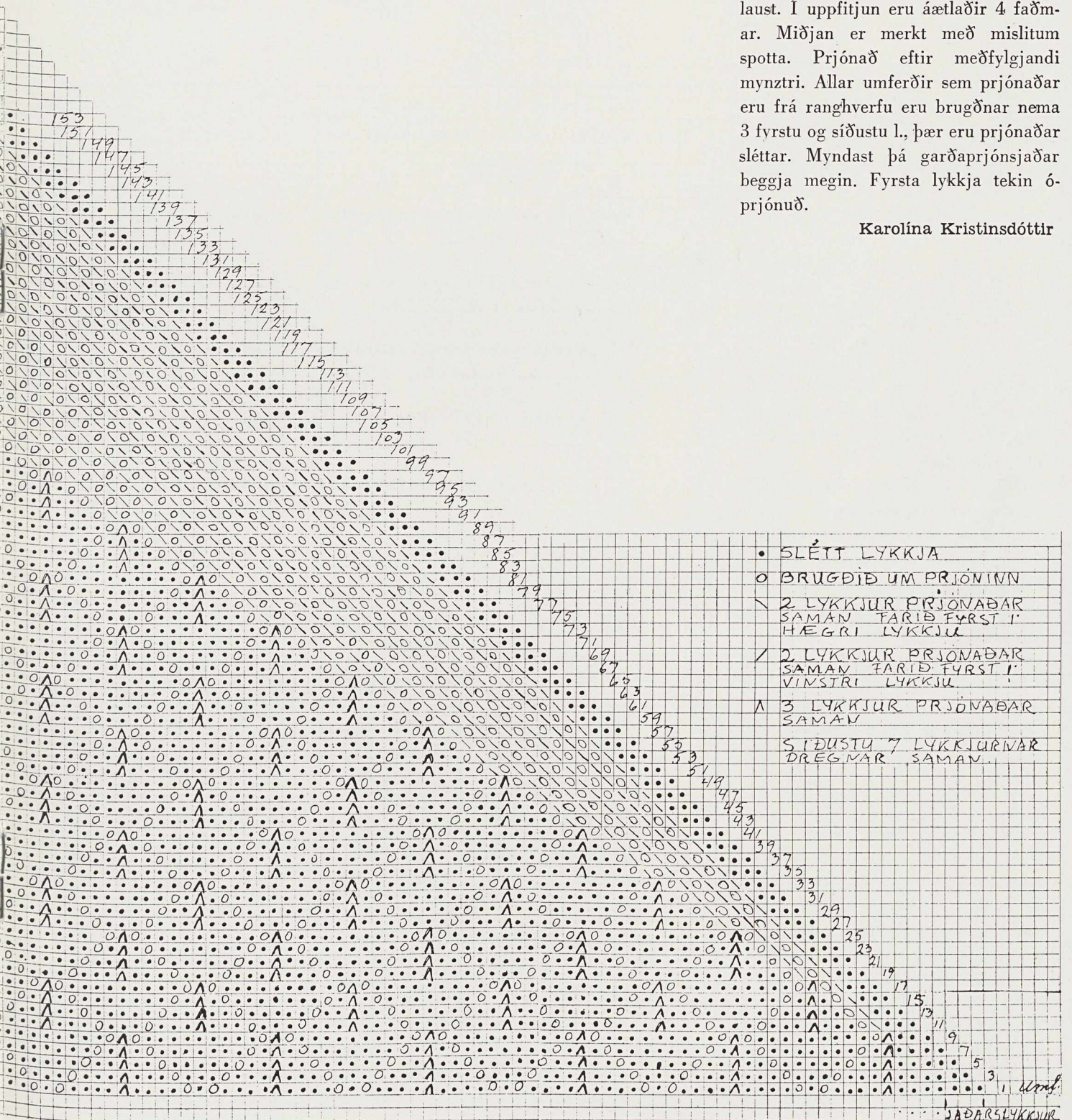
prjónuð hyrna

Efni: Eingirni frá Gefjun.

Prjónar nr. 3½.

Fitjaðar eru upp 316 lykkjur mjög laust. Í uppfitjun eru áætlaðir 4 faðmar. Miðjan er merkt með mislitum spotta. Prjónað eftir meðfylgjandi mynztri. Allar umferðir sem prjónaðar eru frá ranghverfu eru brugðnar nema 3 fyrstu og síðustu l., þær eru prjónaðar sléttar. Myndast þá garðapryónsjaðar beggja megin. Fyrsta lykkja tekin óprjónuð.

Karolína Kristinsdóttir

peysa úr eingirni

Stærð 42.

Efni: 125 g Gefjunareingirni.

Hringprjónn og sokkaprjónar nr. 21½.

Útprjón: Peysan er öll prjónuð í hring.

Í einu munstri eru 24 l. og 4 umf. 1., 2. og 3. umf eru prj sl, 4. umf er prj samkvæmt skýringarmynd, efstu röð.

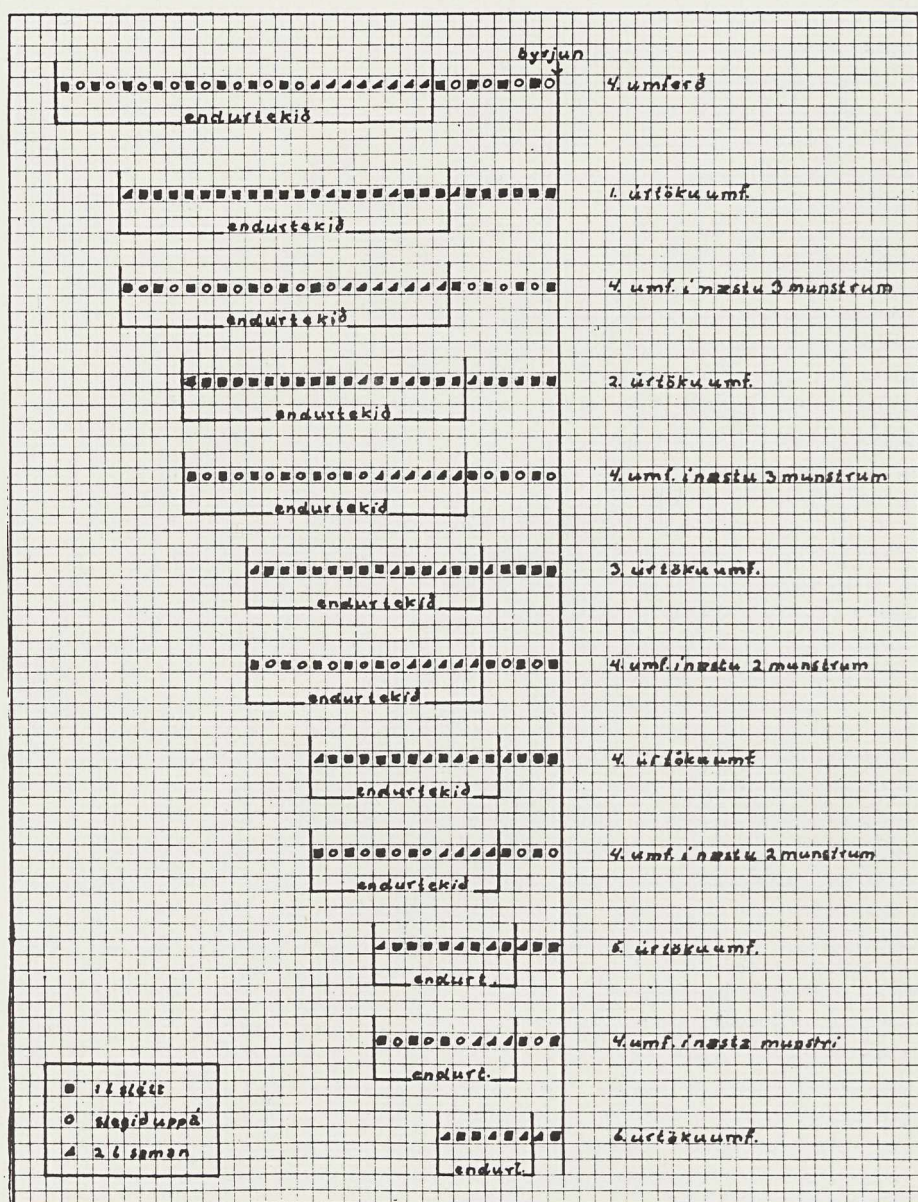
Bolur: Fitjaðar eru 216 l. á hringpr, mjög laust. Fyrsta umf er brugðin, myndast þá garður á rétthverfu. Merki er sett við byrjun umf, og er það miðja á baki. Prj 25 munstur að handvegi. Þá eru prj 50 l. frá merki, bandspotti dreginn í næstu 8 l., prj 100 l., dregið í næstu 8 l., prj 50 l. Lagt til hliðar meðan ermar eru prjónaðar.

Ermur: Fitjaðar eru 72 l. á sokkaprjóna. Prj. 8 munstur, byrjað eins og á bol, sjá skýr.mynd. Spotti er dreginn í 8 l. á hvorri ermi, á vinstri ermi í 63.–70. lykkju, á hægri ermi 3.–10. lykkju.

Herðastykki: Nú eru bolur og ermar sameinuð á hringpr, samtals 328 l. Í næstu fjórum umf eru prj 2 l. sm, þar sem bolur og ermar mætast (1 l. af bol og 1 l. af ermi sl sm). Eru þá eftir 312 l. eða 13 heil munstur í hringnum. Prj 4 munstur upp og endað á fyrstu umf útprjónsins. Næsta umf er fyrsta úrtökuumf, sjá skýringarmynd. Í hverri úrtökuumf eru 3 l. teknar úr í hverju munstri eða 39 l. í allt á prjónunum. Úrtökuumf eru 6 og koma allar í 2. umf útprjónsins.

Eftir 1. og 2. úrtökuumferð eru prj 3 munstur, eftir 3. og 4. eru prj 2 munstur, eftir 5. er 1 munstur, eftir 6. eru prj 2—3 umf sl, eru þá komin 16 munstur frá handveg. Síðast er fellt af og heklaðar fastalykkjur í hálsnál, látið aðeins hafast við að aftan. Lykkjað saman undir höndum.

Kristjana Guðmundsdóttir.

ofnar borðmottur

Vend: Tvöföld binding.

Uppistaða: Brúngulur tvistur nr. 20/2.

Ívaf: Hör nr. 16, spólaður tvöfaldur. Ofið er með tveim litum í hvern dúk, sjá stigmunstur. Valdir eru saman skyldir litir, sem falla vel í uppistöðuna.

Skeið: 40/10, 1 þr. í haf., 2 þr. í tönn.

Breidd í skeið: 31 cm.

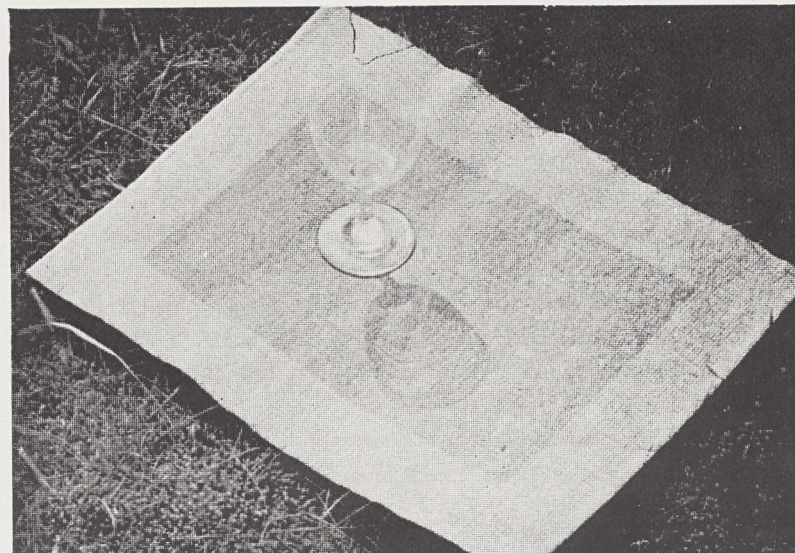
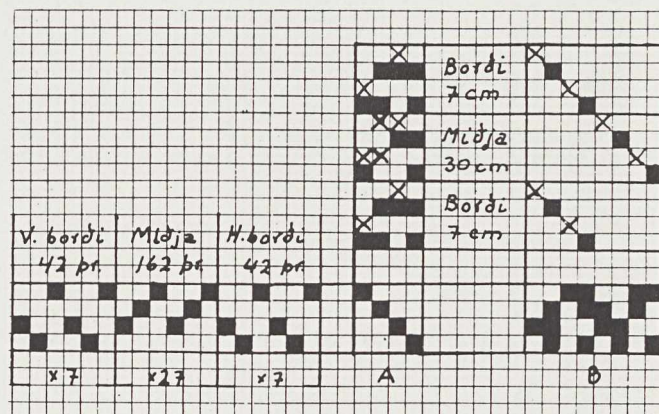
Þráðafjöldi: 246 (42+162+42 þr.).

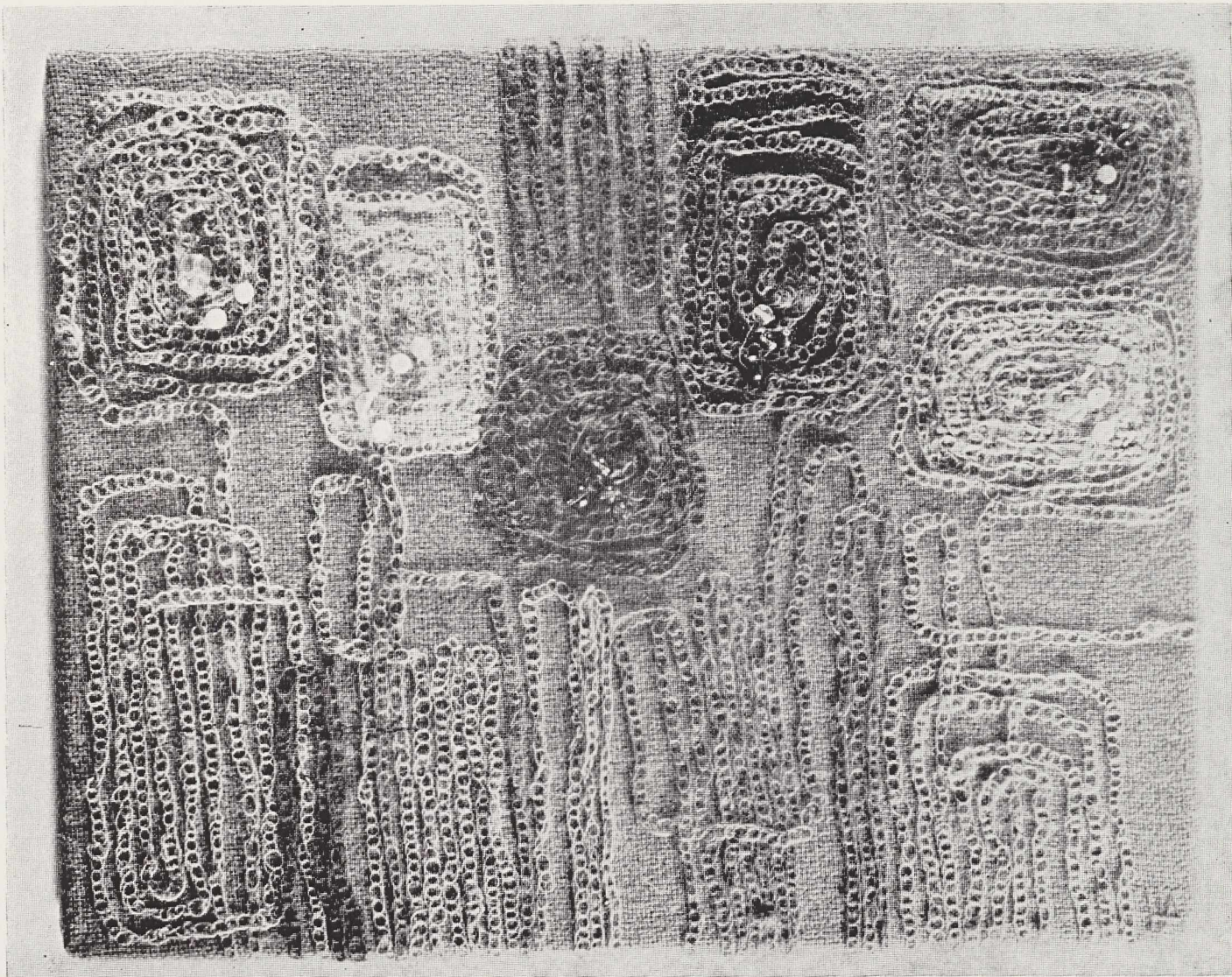
Í hverja mottu eru ofnir 44 cm (7+30+7cm).

Teiknuð eru tvö uppbindingar- og stigmunstur, A og B.

A er aðeins hægt að nota í trissuvefstól eða borðvefstól með sköftum.

J. G.

veggskreyting

Stærð 30×38 sm.

Grunnur er rauð ullarvoð eða javi.

Nokkrum bútum úr ullarefni í rauðleitum-, fjólu- og appelsínulitum er raðað svo jafnvægi náist. Búتونum er tyllt á grunninn með lauslegu varpspori og samlitum tvinna.

Pressað er lauslega frá röngu, ef með þarf. Loftlykkjulengjur eru heklaðar úr þremur rauðum litum líkum grunnlitnum.

Hér hefur kambgarn verið rakið í sundur og lengjurnar heklaðar úr því ein-

þættu og mjög laust, svo grisji í gegnum þær. Lengjurnar eru lagðar yfir efnisbútana og litunum raðað saman þannig, að rauðu litir lengjanna verði sem líkastir efnisbútonum og róleg heild náist.

Síðan er lengjunum tyllt niður, einni í einu, með léttum stökum afturstingsporum frá réttu og með sama þræði og heklað var úr eða öðrum samlitum.

Lengjurnar eru lagðar lausar og nokkuð óreglulega, svo heildaráferðin verði frjáls, og eru þær tengdar með því að

stinga endum þeirra niður þar sem með þarf.

Pegar fyllt hefur verið með loftlykkjulengjunum á æskilegan hátt og litirnir og formin samræmd, er stykkið strekt á tréramma.

Skemmtilegt er að skreyta með nokkrum perlum, og fer vel, að þær séu í sömu litum og notaðir hafa verið í veggskreytinguna.

Leggið að lokum rakan klút yfir skreytinguna, og látið gegnþorna.

Hólmfríður Árnadóttir.

vegghengi

Stærð 32×76 cm.

Þetta vegghengi er saumað í ljósgrátt hörefni með garni af ýmsum gerðum og grófleika.

Hér hefur verið saumað með hör-, áróra- og silkigarni, einspinnu og silfurþræði.

Skreytt er með bláum og glærum mistórum perlum.

Megínhluti munstursins er saumaður með gráum og hvítum litum en skreytt með bláum litum, silfurþræði og örlitlu af sauðsvartri einspinnu.

Saumað er með ýmsum saumgerðum og hugmyndaflugið látið þar ráða. Þræðirnir eru ýmist þynntir eða hafðir grófir svo áferðin verði hrjúf og heildarflöturinn mishár og lifandi. Vegghengið er styrkt með millifóðri og bakgrunnur þess fóðraður.

Hólmfríður Árnadóttir.

útprjónaðir sokkar

Prjónar nr. 3½ og 4½.

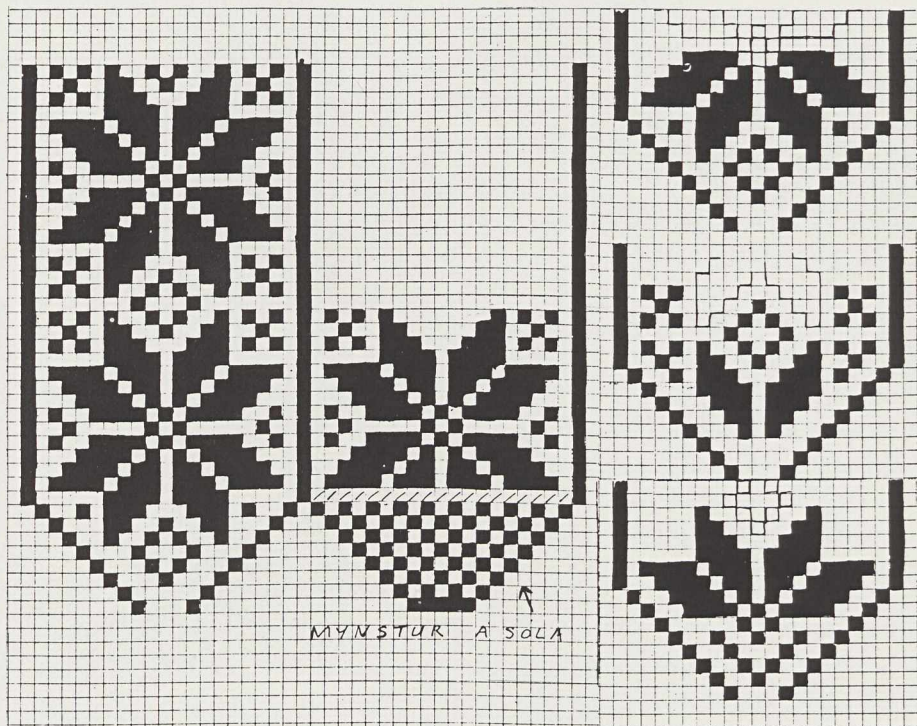
Efni: Hespulopi — hvítur — mórauður.

Fitjið upp 40 l. af hvítum lopa og prjónið fyrst fald 6—10 umf á pr nr 3½, síðan ein umf br fyrir brot og þá ein umf sl. Nú eru notaðir pr nr 4½ og prj eftir mynztri, þar til komið er niður að skástrikunum á teikningunni. Þá er prj aukaband inn í, milli dökku hliðarlykkjanna öðru megin. Síðan er haldið áfram eftir mynztri, og felld af fyrir hælum á eftirfarandi hátt: Dökka hliðarl. er látin halda sér, en steypiúrtaka í byrjun pr og tvær saman síðast á pr, þar til eftir eru 10 l. auk hliðarl. Þessar 10 l. eru dregnar saman fyrst, þær tvær dökku þar yfir á eftir.

Framleistur: Nú er aukabandið tekið úr og lykkjurnar teknar upp. Vandalaust er að taka upp lykkjurnar á ristinni, en þar sem sólinn heldur áfram, verður að taka upp böndin, sem koma í ljós og veldur þetta röskun á mynztrinu. Til þess að hvíta l. haldi áfram meðfram öllum sólanum, verður að prj undir bæði hvítu böndin, en jafnframt verður að gæta þess að lykkjunum fækki ekki, og snúa upp á böndin, þegar prj er úr þeim, annars koma göt. Auk alls þessa, þarf að auka dökku hliðarlykkjunum í, og fer best á að prjóna ofan í síðustu l. fyrir ofan hælinn. Rósirnar halda þá áfram á ristinni, en hælmynztrið í sóla. Úrtaka fyrir tá er hin sama og hæl, nema prj alveg þar til eftir eru 6 l. + 2 hliðarl.

Það takmarkast dálítið af mynztrinu, hvar fallegast er að láta tána enda, og eru þrjár till. á teikningunni, en það minnsta er að hafa 3 rósir í allt á sokknunum.

Hildur Sigurðardóttir.

Efni: Loðsútað klippt gæruskinn
frá Sláturfélagi Suðurlands.

Stærð nr. 39 (6).

Búið til 3 bréfsnið og 1 pappasnið,
leggið þau saman rétt 2 og 2 og
merkið öðru megin t. d. H, hinu
megin V og 2 snið af sóla, annað úr
pappa og merkið eins. Leggið snið-
in á skinnið (holdrosann) þannig
að það nýtist sem bezt og látið
merkin snúa upp. Notið síðan

pappasniðin til að strika eftir, færið
þau til og snúið þeim þá eins og
við á. Klippið eða skerði út stykk-
in, en sérstaklega verður að gæta
þess að á þeim stöðum, sem loð-
kanturinn verður á skónum, að

klippa ekki loðnuna heldur aðeins
skinnið sjálft. Bezt er að skera
þarna með flugbeittum hníf eða
rakvélablaði. Skórnir saumaðir sam-
an. Tásaumur og hælisaumur fyrst.

Ef saumað er í höndum, er bezt að

nota samlitt heklugarn nr. 8, sem er
bæði mjúkt og sterkt. Drýstið sam-
an brúnum stykkjanna og saumið
með hollenzku spori. Gott er að
nota einhverskonar klemmur til að
halda stykkjunum saman meðan

saumað er, svo þau færist ekki til.

Með lægni má sikk-sakka þessa tvo
sauma í saumavél með armi. Loð-
kanturinn að ofan, hafður 3 cm
breiður, er brotinn niður og skraut-
bönd (ákjósanlega spjald- eða fót-
ofin) eru límd með leðurlími yfir
samskeytin að framan og aftan og
endarnir ofantil látnir ná 3—4 cm
inn fyrir loðkantinn, þar sem þeir
eru saumaðir fastir. Snúið nú skón-
um við, klippið burt nokkuð af

loðnunni við jaðrana að neðan,
sömuleiðis við jaðrana á sóla. Nælið
hann síðan í við miðju á hæl og tá,
notið klemmur á öðrum stöðum og
saumið saman með fremur þéttu
varpspori.

S. B.

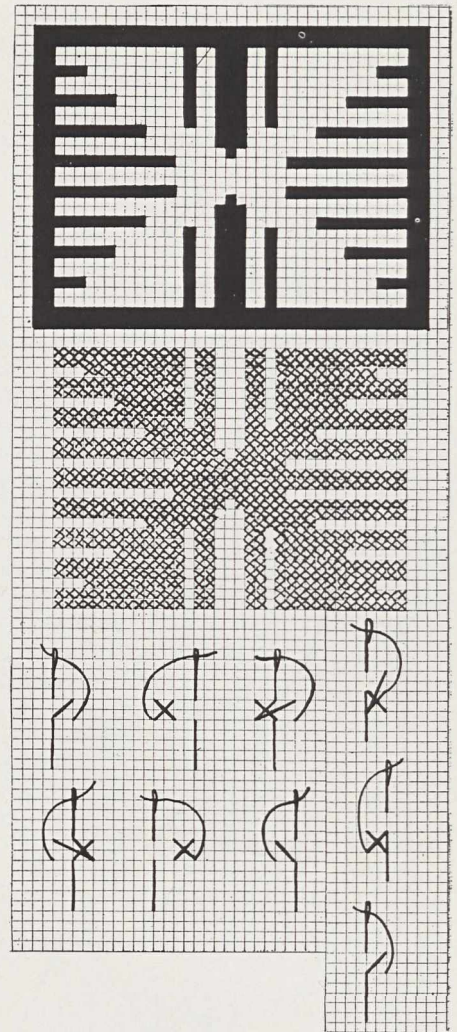
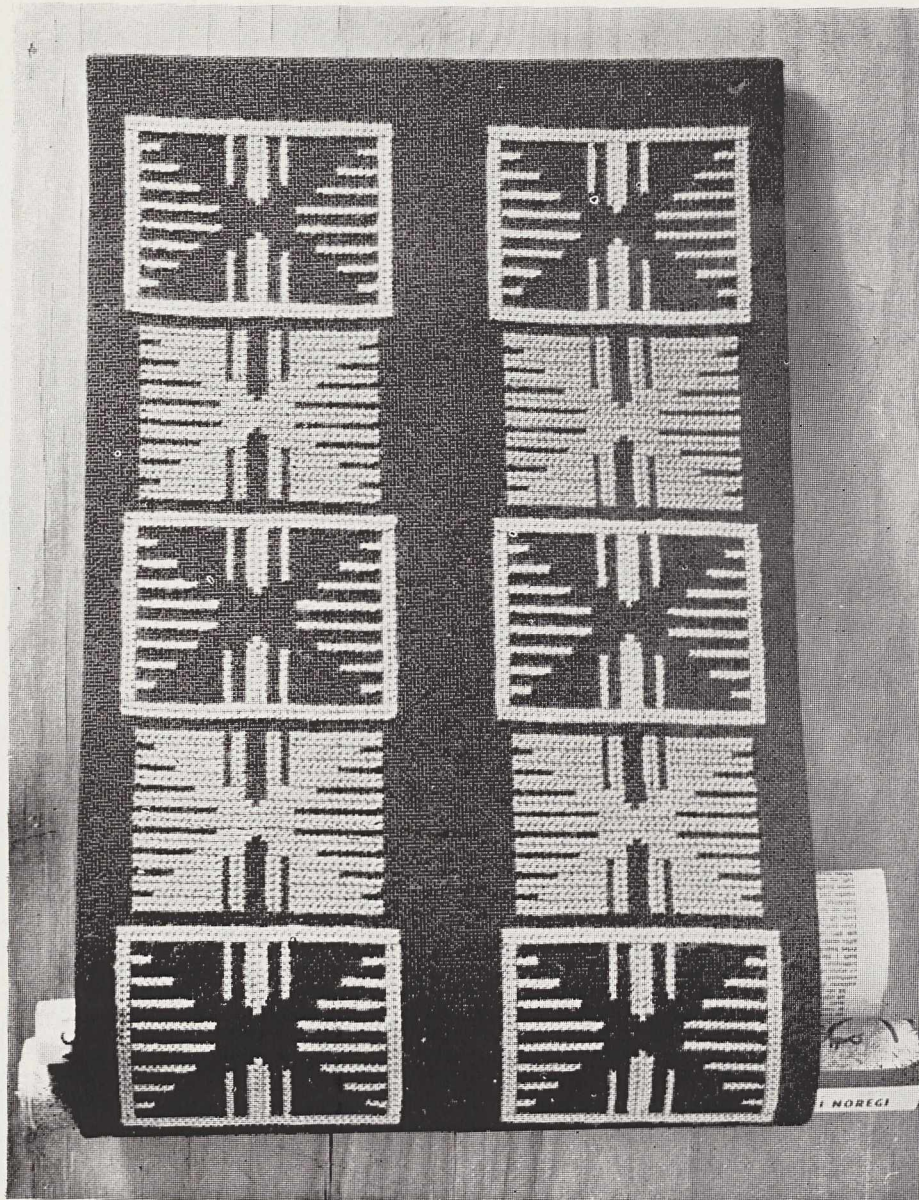
SNÍÐ

STÆRÐ 39

MED SAUMFARI 4MM.

SÓLI

sjónvarpsskór

Efni: Blár ullarjavi.

Íslenzkt kambgarn, þrinnað,
2 gulir litir.

Mynstrið er saumað með gamla kross-saumnum yfir tvo þræði. Sauma má hvort heldur vill frá hægri eða vinstri, einnig í lóðréttum röðum, eftir því sem mynstrið gefur tilefni til. Sjá meðfylgjandi sparteikningar.

G. Í.

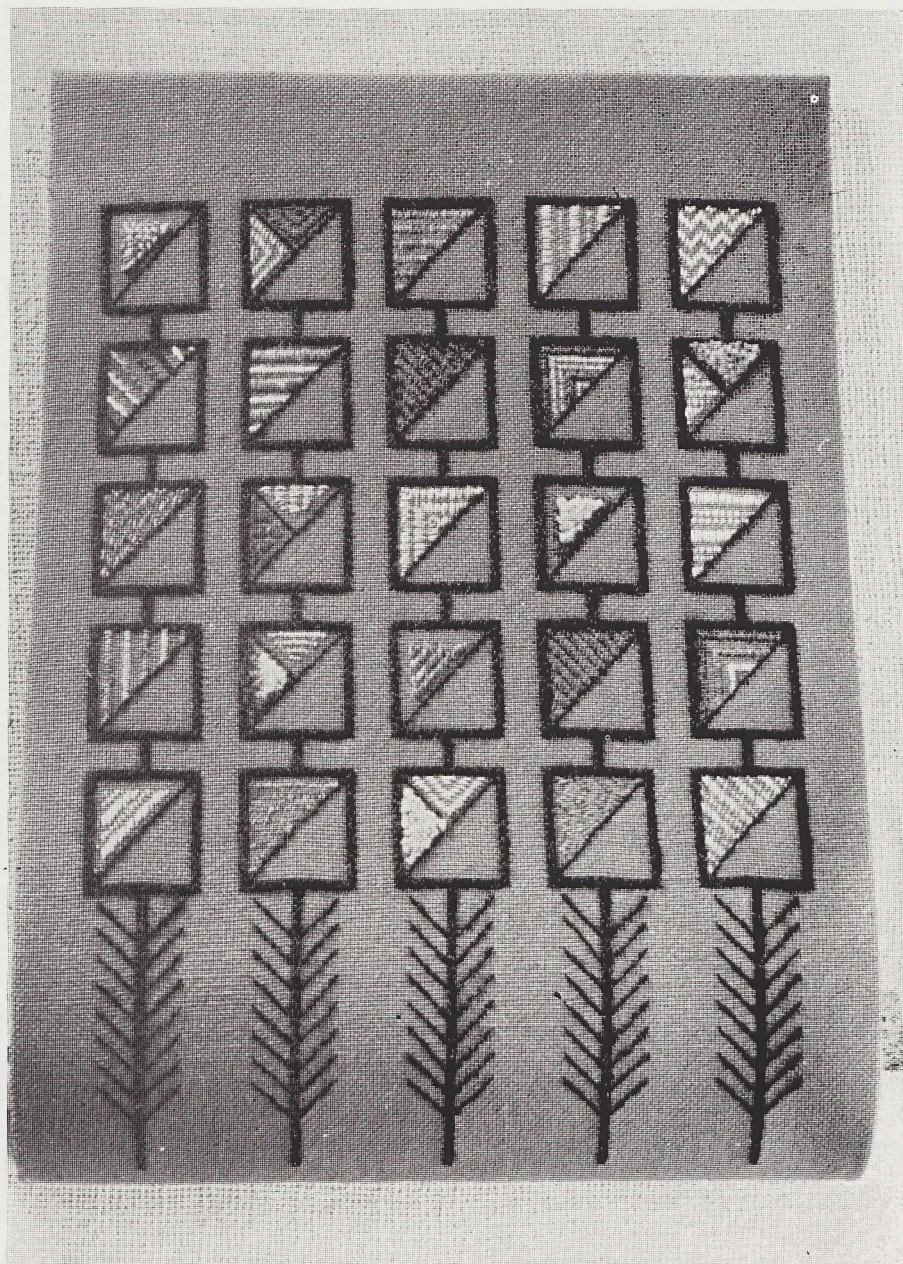
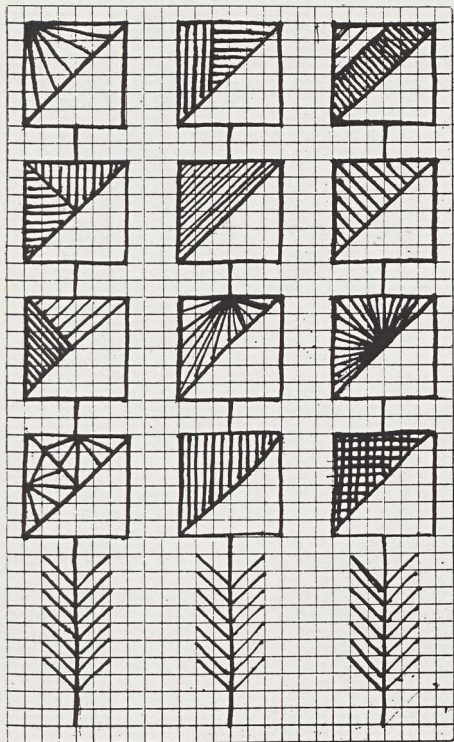
blár blaðafetill

Efni: Ísl. ullarjavi 1,05 m á lengd, 0,45 m á breidd.

Fóður t. d. poplín, 1,05 m á lengd og 30 cm á breidd. Mynstur staðsett þannig, að byrjað er 8–10 cm frá brún að

ofan. Eftir að lokið er við að sauma mynstrið, er efnið strekkt eða pressað og er þá komið að uppsetningu blaðafetilsins. Efni og fóður er saumað saman í hliðum og að neðan með 1 cm saum-

fari, þannig að það myndast poki. Inn í fetilinn þarf að sníða nokkuð þykkan pappa í bakið, 35 cm á breidd og 40 cm á lengd og að framan er bezt að nota þykkan plastpappír, sem er

Efni: Rauður ullarjavi.

Íslenskt eingirni,

Sauðsvart, hvítt og þrír gráir litir.

Stuðst var við meðfylgjandi mynstur. Útlínur feringanna voru saumaðar með beinum flatsaum yfir tvo þræði. Fyllt var inn í fletina með beinum flatsaum, fræhnútum og mismunandi þræðispori. Þræðisporið myndaði stundum þéttar lykkjur og var klippt upp úr þeim á stöku stað.

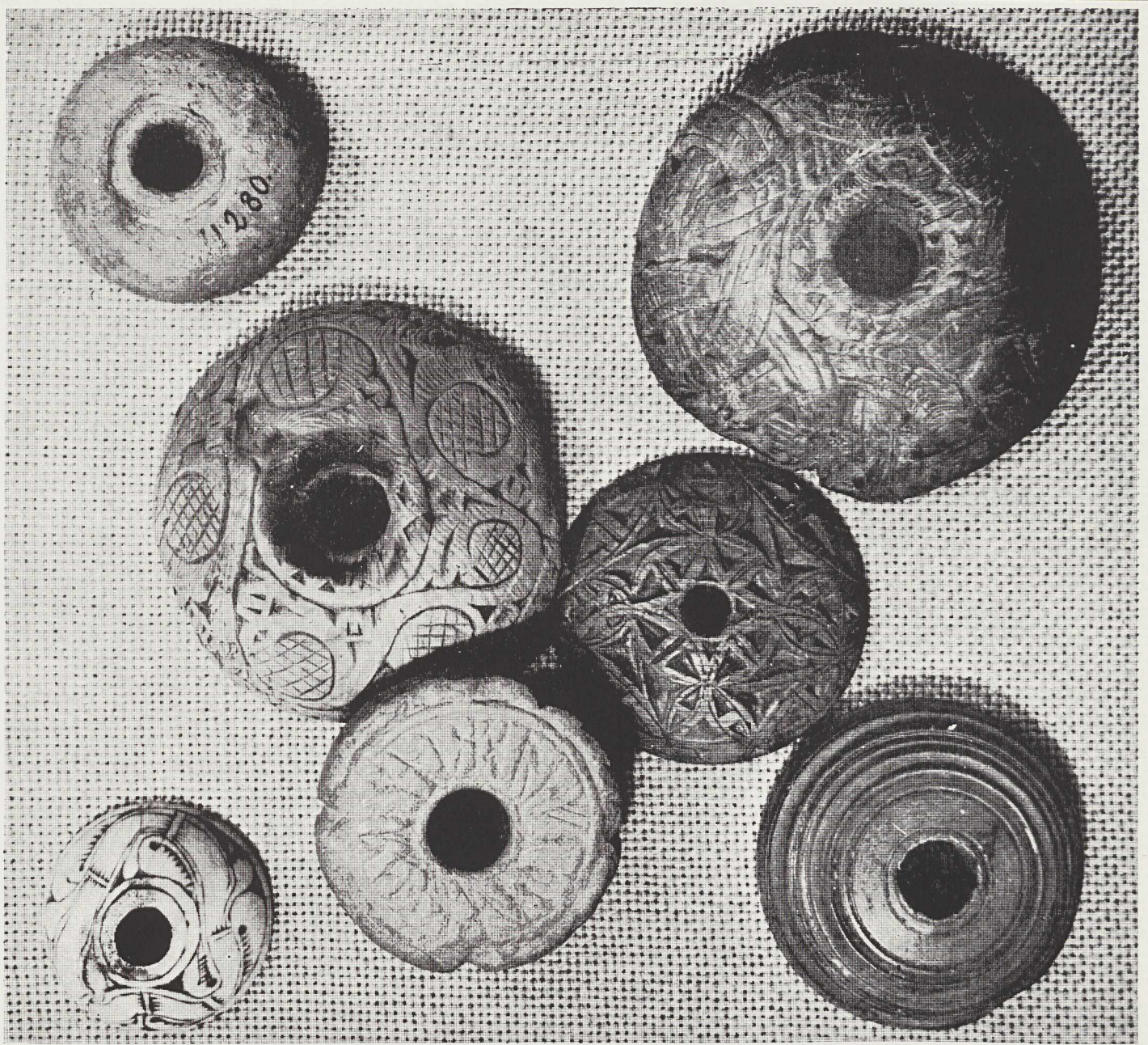
F. H.

rauður blaðafetill

sveigjanlegur og brotnar ekki. Pappinn og plastið er síðan heft saman, þannig að öll lengdin verður 1 m. Gott er að líma léreft yfir samskeytin. Pappanum er nú smeygt inn í pokann, þannig að

plastið kemur að framan þar sem út-saumurinn er og sveigjan á að myndast. Fetillinn er brotinn saman og eiga brúnir á pappa og plasti að mætast að ofan. Brjótið 5 cm efst af framstykkinu yfir

á röngu og saumið niður með varpspori. Að lokum þarf að festa á bakið 2 hringi til uppfestingar. En sé snúra sett í kring um blaðafetilinn og að ofan getur hún myndað hanka.

SNÆLDUSNÚÐAR. Sýnishorn af nokkrum snældusnúðum í Þjóðminjasafni. Snúðarnir eru úr steini, beini og tré.

halasnælda

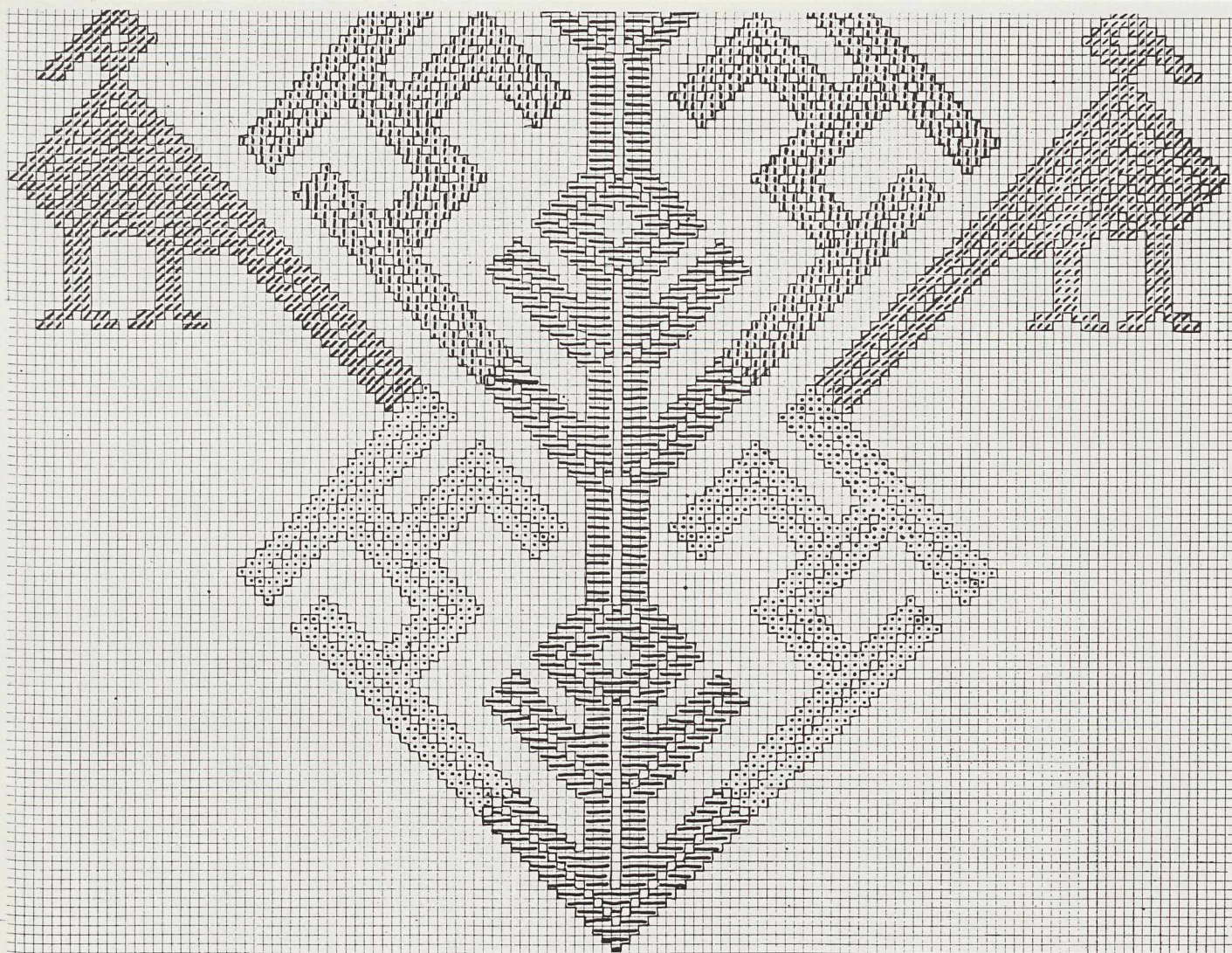
Baðstofulífið gamla er horfið, og var það þó einu sinni mjög sterkur þáttur íslenzkrar menningar. Enn eru til gamlir menn sem minnst kvöldvökunna í íslenzkri baðstofu. Þegar þeir leggja við hlustir, heyra þeir óminn af gamlunnum hljóðum, rímnakveðskap og sögulestur, en á bak við urg í kömbum, skelli í vef, tif í þrjónum, þyt í rokkum. En þess er víst ekki langt að bíða, að síðasta bergmálið af þessari sinfoníu íslenzks baðstofulífs deyi út í íslenzkum huga.

Rokkurinn með þyt sínum leysti ann-

að og hljóðlátara tæki af hólmi. Það lifði þó sínu lífi í skugga hans og til aukaverka langt fram á okkar daga. Halasnældan, þetta fábrotna tæki til að spinna allt sem spinna þurfti, gegndi undraverðu hlutverki í verkmenningu þjóðarinnar frá landnámsöld og þangað til rokkurinn tók smám saman við af henni á 18. öld. Og frá landnámsöld nær saga hennar eins langt aftur í fyrnsku og augað eygir.

Halasnældan er saman sett úr þremur hlutum: halanum, sem er sívalur, grannur og niðurmjókkandi teinn úr tré,

snúðnum, sem er festur efst á halann, og hnokka úr eir eða járn efst. Þessu lík hefur snældan verið frá örófi alda. Allir hlutirnir eru einfaldir í sniðum, en snúðurinn er eftirtektarverðastur. Ef við gröfum í fornar bæjarrústir, finnum við ætíð snældusnúða, stundum marga. Þeir eru venjulega úr mjúkum steini, stundum blýi, kringlóttir, fáeinir sentimetrar í þvermál, kúptir að ofan, flatir að neðan, með kringlótt auga í miðju, til festingar á snælduhalanum. Oftast eru þessir fornu snældusnúðar lítt skreyttir, stundum þó með einföldu

refill

Saumaður með skakkagliti í rauðan ullarjava með íslenzku kambgarni í 3—4 litum. Fyrirmyndin er um 23×100 cm.

M. J.

kroti, stundum með rúnalettri: *Póra á mig*, stutt og laggott. En á seinni öldum varð algengara að snældusnúðar væru úr tré og þá um leið stærri. Og þá var ekki að sökum að spyrja: íslenzki tréskurðargróðurinn nam land á snúðunum, blöð og greinar fléttuðu sveiga allt umhverfis, ellegar höfðaletur með lystilega skráðu fangamarki eigandans eða einhverju góðu orði. Nytsemdarhlutur hversdagsins eignaðist líf og persónuleika af list og hugsun. Fallega unnin snældusnúður úr íslenzku birki getur verið ótrúlega fagur hlutur og fullkominn í einfaldleik sínum.

Almenn saga fjallar um þjóðmál og

forustumenn. Menningarsaga fjallar meðal annars um vinnandi hendur, tæki þeirra og verk. Þar á halasnældan heima. Í fornöld og langt fram á miðaldir var vaðmál aðalútflutningsvara Íslendinga. Er það ekki furðulegt að bandið í öll þau ósköp skuli formæður okkar hafa spunnið á þetta yfirlætislausu og einfalda tæki? Þær hafa kunn að til verka, kunnað að snúa snældunni sinni í góðum og bókstaflegum skilningi. Nú er þeirrar kunnáttu ekki lengur þörf. Halasnældan er minjagripur, hlutur hennar í þjóðlífinu minning. Hún á skilið gott eftirmæli.

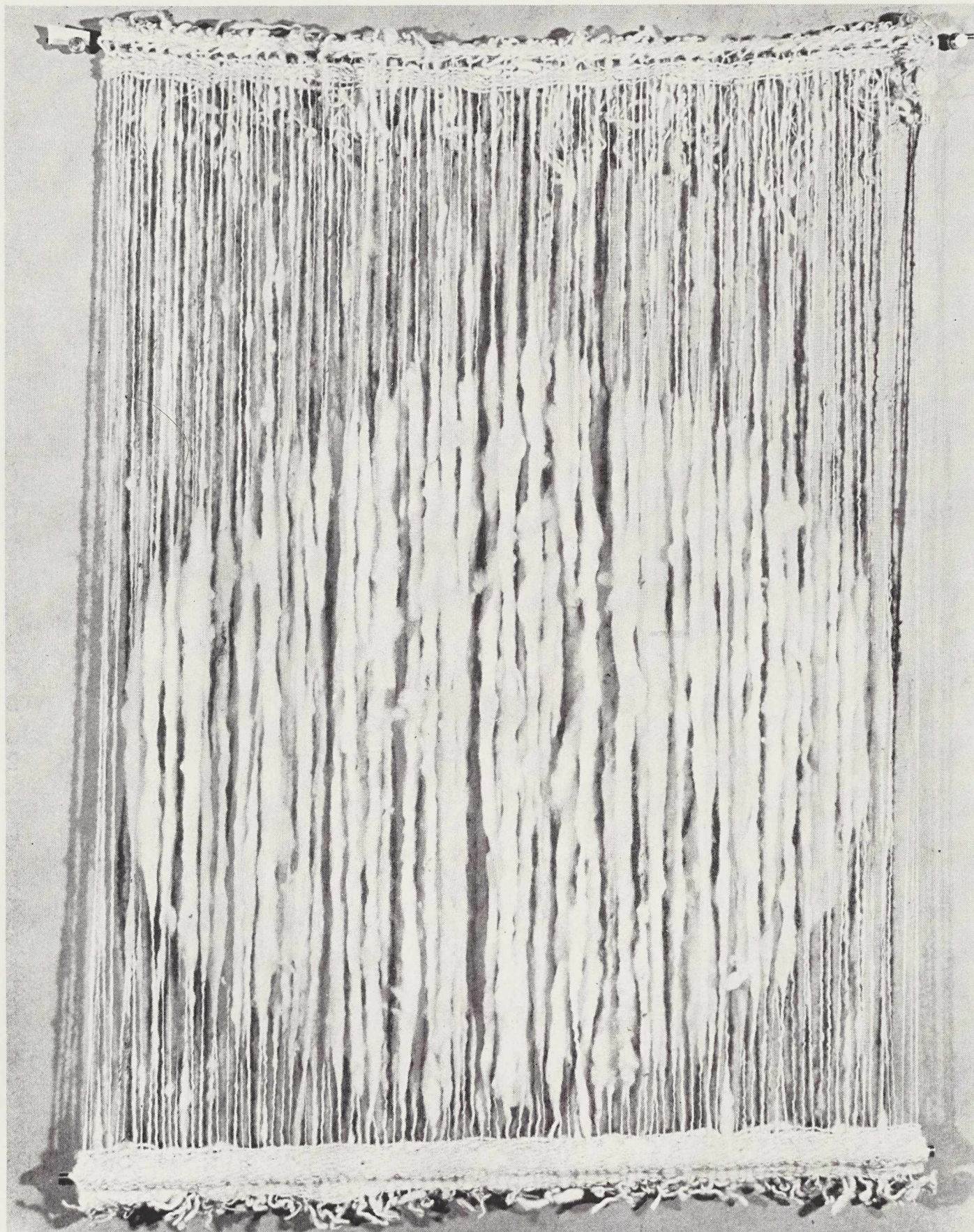
K. E.

nýstárlegur listiðnaður

Þessar myndir eru í eigu The Museum of Modern Art í New York. Sú til vinstri er heklud úr sisal og hamp og er eftir Ewa Jaroszynska frá Póllandi. Stærð um $75 \times 62\frac{1}{2} \times 12\frac{1}{2}$ cm. Hin myndin er eftir Susan Weitzman frá

Bandaríkjunum, gerð úr handspunninni ull. Uppistaðan er opin og mynztrið látið myndast með mismunandi grófleika á þræðinum. Stærð 82 × 57 cm.

MOKKA

kápur og jakkar
úr loðskinni
Ný snið, 3 litir

HBS

fataverksmiðjan
HEKLA
Akureyri

